



Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Sini Syrjäläinen

Päihderiippuvaisen kokemus omasta asunnottomuudesta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sairaanhoitaja YAMK

Sosiaali- ja terveysalan palvelun ja liiketoiminnan johtaminen

Opinnäytetyö

21.5.2021

Tekijä(t) Otsikko	Sini Syrjäläinen Päihderiippuvaisen kokemus omasta asunnottomuudesta
Sivumäärä Aika	56 sivua + 8 liitettä 21. toukokuuta 2021
Tutkinto	Sairaanhoitaja YAMK
Tutkinto-ohjelma	Sosiaali- ja terveysalan palvelun ja liiketoiminnan johtaminen
Suuntautumisvaihtoehto	Johtaminen
Ohjaaja	Lehtori Kaija Matinheikki
Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on tutkia päihteitä käyttävien kokemuksia omasta asunnottomuudesta. Tutkimuskysymys kohdentui siihen, mitä päihderiippuvaiset kertovat elämänsä aikana kokemastaan asunnottomuudesta ja sen käännekohtista. Opinnäytetyö toteutettiin pääkaupunkiseudulla toimivassa hankkeessa, syrjäytymistä ennaltaehkäisevässä päiväkeskuksessa. Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jossa oli narratiivinen lähestymistapa. Tutkimusaineisto koostuu narratiivisista haastatteluista, joihin osallistui 9 alueella asuvaa päihteitä käyttävää asunnottomaa tai asunnottomana ollutta henkilöä. Haastateltavat olivat 28–58-vuotiaita miehiä sekä naisia. Aineiston analyysimenetelminä käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia sekä narratiivista analyysia. Analyysia tehdessä muodostui lopulta kolme erillistä tyyppitarinaa haastateltavien omien tarinoiden pohjalta. Haastatteluissa asunnottomuuden syiksi nostettiin esille muun muassa päihteiden liika- käyttö, mielenterveysongelmat (etenkin pitkät masennusjaksot), avo- tai avioero, työttömyys ja terveysongelmat. Asunnottomuuden käännekohtia olivat muun muassa vankilatuomiot, korvaushoidon aloittaminen ja ensisuojaan asuminen sekä päiväkeskuksessa saatu palvelu- ja asumisohjaus. Käännekohtien jälkeen haastateltavien asuntoasiat olivat järjestyneet parempaan suuntaan. Suurin osa haastateltavista oli ollut asunnottomana useamman kerran. Asunnottomuusjaksot vaihtelivat kolmesta kuukaudesta kolmeen vuoteen. Pisimmillään asunnottomuuden kesto oli ollut yhteensä 5–6 vuotta. Muita keskeisiä haastateltavien tilannetta kuvaavia tekijöitä olivat ylisukupolvisuus päihteiden käytössä sekä sosioekonomisessa asemassa, rikollisuus, kokonaisvaltainen terveyden ja hyvinvoinnin horjuminen. Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää jatkossa mielenterveys- ja päihdetyön kehittämisessä hankkeessa. Hankkeelle kehittämis ehdotukseksi nousi matalan kynnyksen mielenterveyden ja päihteettömyyden tukeminen moniammatillisemmassa tiimissä. Jatkotutkimusidea hankkeelle voisi liittyä mielenterveyden ja päihteettömyyden tuen toteutumiseen.	
Avainsanat	päihteitä käyttävä, asunnoton, asunnottomuus, kokemus

Author(s) Title	Sini Syrjäläinen A qualitative study - Homelessness experienced by substance users
Number of Pages Date	56 pages + 8 appendices 21 May 2021
Degree	Master of Health Care
Degree Programme	Master's Degree Programme in Service and Business Management in Health Care and Social Services
Specialisation option	Health Business Management
Instructor(s)	Kaija Matinheikki, Senior Lecturer
The purpose of this final project was to study substance users' experiences about their respective homelessness. The research question focused on what interviewed substance users told about their housing situations and turning points away from homelessness. This final project was conducted as a part of an ongoing project in the capital region of Finland. This final project was carried out as a qualitative study with a narrative approach. The research data consisted of narrative interviews of nine substance users residing in the capital region area. Interviewees were both male and female, between the ages of 28 to 58, and they were homeless or had been homeless before. Data-based content analysis and narrative analysis were used as data analysis methods. In the course of the analysis, three different types of stories were eventually formed based on the interviewees' respective narratives. In the interviews, the causes of homelessness were, among other things, substance abuse, mental health problems (especially long periods of depression), separation or divorce, unemployment and health problems. Turning points in homelessness included prison sentences, starting of substitution treatment, living in a shelter, and the help received from a low-threshold service center about services and housing. After these turning points, the housing situations of the interviewees were improved. Most of the interviewees had experienced homelessness on multiple occasions. The lengths of these periods of homelessness varied from three months to three years. Sometimes adding up to five to six years of not having a home. Other key factors describing the situation of the interviewees were overgeneration in drug use and in their socio-economic status, crime, and issues in health and well-being. The research data from interviews can be utilized in the future in developing mental health and substance users' services in this project. This final project proposes a development in a project to support low-threshold mental health services and substance free living in a more multi-professional team. Idea for further research could be related to this project and implementing aforementioned support for mental health and substance free living.	
Keywords	substance user, homeless, homelessness, experience

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys	2
3	Asunnottomuus	2
3.1	Paikalliset asunnottomuustiedot	5
3.2	Asumista koskeva lainsäädäntö	7
3.3	Pitkäaikaisasunnottomuus	8
3.4	Asunnottomuuden syyt	9
3.5	Asunnottomuuden vähentäminen ja ennaltaehkäisy	10
4	Päihdeongelmaisten asumisongelmat aiempien tutkimusten valossa	12
5	Opinnäytetyön prosessin kuvaus	17
5.1	Tutkimusympäristö ja kohderyhmä	17
5.2	Haastattelujen toteutus	19
5.3	Narratiivinen haastattelu	20
5.3.1	Narratiivinen, eli kerronnallinen, tutkimus	21
5.3.2	Narratiivinen tutkimusaineisto	22
5.4	Narratiivinen analyysi	22
5.5	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	24
6	Päihderiippuvaisen asunnottoman kokemuksia asunnottomuudesta	26
6.1	Haastateltavien taustatietoja	26
6.2	Mies Helluntaiseurakunnan ruokajonosta päiväkeskuksen ruokatarjoiluun	27
6.3	Muualta muuttanut mies	28
6.4	Hurjan nuoruuden kokenut mies	29
6.5	Korvaushoitoon päässyt nainen	29
6.6	Masentunut mies	30
6.7	Nuorena tullut isäksi	31
6.8	Ensisuojassa yöpynyt nainen	32
6.9	”Normaalin” lapsuuden kokenut mies	33
6.10	Mies, joka on työelämässä	33
7	Päihteet yksi yleisin syy asunnottomuuteen	35
7.1	Mielenterveysongelmat yksi asunnottomuuden syistä	40
7.2	Monen toiveena saada ja säilyttää oma asunto	41

8	Päihderiippuvaisen asunnottoman tyyppitarinoita	42
8.1	Matti ylisukupolvinen päihteiden käyttäjä	42
8.2	Pekka "hyvän perheen" kasvatti	43
8.3	Liisa laitosnuori	44
9	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	44
10	Pohdinta	46
11	Johtopäätökset ja yhteenveto	49
	Lähteet	52

Liitteet:

Liite 1. Tiedonanto opinnäytetyöstä (liite vain työntilaajan käyttöön)

Liite 2. Suostumislomake (liite vain työntilaajan käyttöön)

Liite 3. Tarkentavia kysymyksiä

Liite 4. Muiden tutkimusten tuloksia asunnottomaksi jäämisen taustatekijöistä

Liite 5. Haastateltavien taustatiedot (liite vain työntilaajan käyttöön)

Liite 6. Analyysipolku

Liite 7. Esimerkki luokittelusta (liite vain työntilaajan käyttöön)

Liite 8. Jatkotoiminnan tavoitteet ja tulokset (liite vain työntilaajan käyttöön)

1 Johdanto

Opinnäytetyö on tehty pääkaupunkiseudulla toimivaan päiväkeskukseen. Päiväkeskuk-
sen tarkoituksena on ehkäistä ja vähentää syrjäytymistä sekä sen lieveilmiöitä, kuten
asunnottomuutta. Päiväkeskuksessa on työikäisille aikuisille tarkoitettua matalan kyn-
nyksen palveluohjausta, tukea ja vertaistukea. Päiväkeskus toimii kohtaamispaikkana,
joka tuo sisältöä päivään ja kaivattuja onnistumisen kokemuksia. Sen toiminta perustuu
kolmeen arvoon: yhdenvertaisuus, yhteisöllisyys ja yhteistyö.

Pääpainona toiminnassa on tavoittaa syrjäytymisvaarassa olevia ihmisiä, saada asiak-
kaat osaksi kohtaamispaikan toimintaa ja kehittämistä. Mielenterveys- ja päihdeongel-
maiset ihmiset saavat ohjausta heidän omia tavoitteitaan vastaaviin paikallisiin palvelui-
hin. Toiminta pitää sisällään ruuanlaittoa ja ruokailua yhdessä. Päiväkeskuksessa järjes-
tetään myös erilaisia asiakkaiden toivomia aktiviteetteja ja kaikkea toimintaa kehitetään
yhteiskehittämisen periaatteella, jossa asiakkaiden toiveet sekä tarpeet ovat keskiössä.

Päiväkeskuksessa on avoimet ovet kaikille tulijoille. Ainoa rajoite asioidmiselle on häirit-
sevä ja uhkaava käytös sekä syvä päihtynyt tila. Päiväkeskuksen toiminta on niin sanot-
tua matalan kynnyksen palvelua, jossa ei tarvita ajanvarausta ja lähetettä. Asiointi on
siellä luottamuksellista, asioida voi myös täysin anonyymisti.

Päiväkeskuksessa työskentelee tällä hetkellä psykoterapeutti ja mielenterveys- ja päih-
deongelmiin erikoistunut ohjaaja. Asiakas voi halutessaan sopia näiden työntekijöiden
kanssa yksilötapaamisia palveluohjaukseen ja neuvontaan.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jossa tarkoituksena on selvittää asunnottomien
päihdeongelmaisten kokemuksia asunnottomuudesta. Laadullisessa tutkimuksessa py-
ritään ymmärtämään kohteen laatua, ominaisuuksia sekä merkityksiä kokonaisvaltai-
sesti, mikä on yksi tieteellisen tutkimuksen menetelmäsuuntauksista. Opinnäytetyöllä on
narratiivinen lähestymistapa. Haastattelut toteutettiin narratiivisina haastatteluina ja ai-
neisto analysoitiin narratiivisen analyysin sekä aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla.

2 Opinnäytetyön tarkoitus, tavoite ja tutkimuskysymys

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää asunnottomien henkilöiden kokemuksia asunnottomuudesta ja syitä, mitkä ovat johtaneet asunnottomuuteen. Tavoitteena on ymmärtää paremmin yksilön kokemusta asunnottomuudesta. Selvityksestä saaduilla tiedoilla voidaan kehittää asunnottomuustyötä sekä kehittää päihde- ja mielenterveyspalveluita.

Tutkimuskysymys:

Mitä päihderiippuvaiset kertovat elämänsä aikana kokemastaan asunnottomuudesta ja sen käännekohdista?

3 Asunnottomuus

Asunnottomuuden riskiryhmään kuuluvat päihdeongelmaiset. Runsas päihteiden käyttö altistaa muutenkin ihmistä hallitsemattomaan elämäntilanteeseen ja heikentää kykyä pitää huolta itsestään ja asioistaan. Päihteiden käyttöön liittyy monesti mielenterveysongelmia, impulsiivisuutta, itsetuhoista käytöstä, välinpitämättömyyttä itseä sekä omaisia kohtaan ja henkilökohtaisia menetyksiä. Päihteiden ongelmakäyttöä pitää yllä enimmäkseen päihdeongelmaisen ajautuminen yhä supistuvampiin valinnanmahdollisuuksiin. (Manninen & Tuori 2005: 10.)

Päihdehuollon piirissä asunnottomat asiakkaat sijoittuvat monesti väliaikaisiin asumisratkaisuihin, kuten matkustajakoteihin, asuntoloihin ja vastaanottoyksiköihin. Asunnottomuus on yksi taustatekijöistä, kun päihteidenkäyttäjä hakeutuu katkaisuhoidon ja laitospäätyyn. Joidenkin asiakkaiden väliaikaisuus voi kestää jopa vuosia. Palaaminen asuntomarkkinoille ei ole helppoa asunnottomalle päihdehuollon asiakkaalle. Leimautunut päihdeongelmainen sekä luottotietonsa menettänyt ei ole haluttu vuokralainen. Vuosien takainen vuokratähti voi myös estää sijoittumisen kunnan tai kaupungin vuokra-asuntoihin. (Manninen & Tuori 2005: 10–11.)

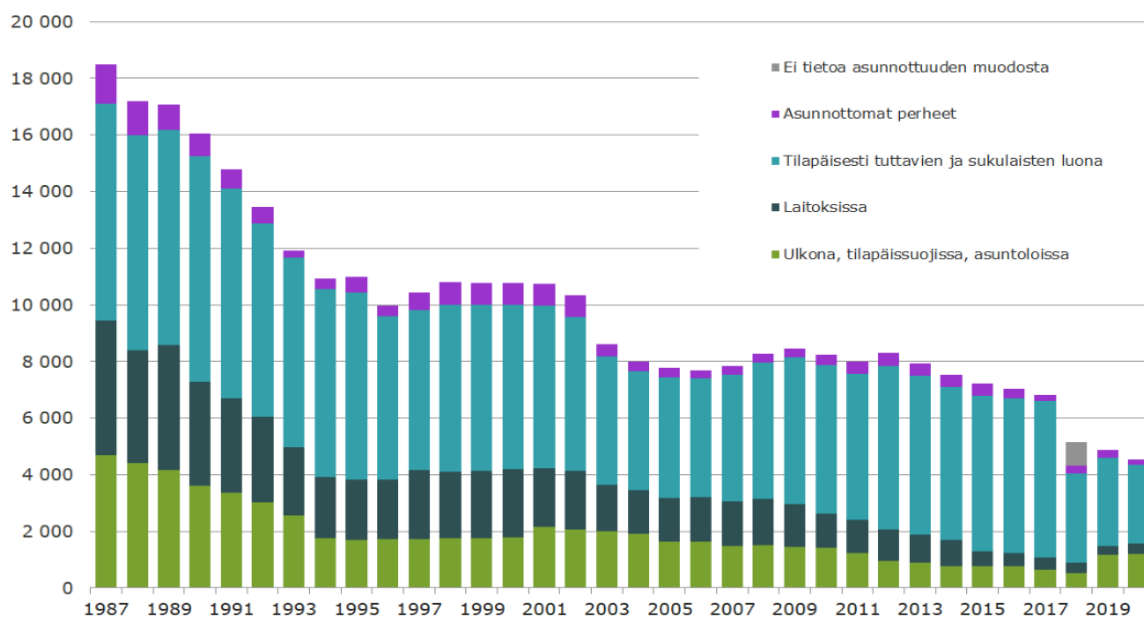
Asunnottomiksi määritellään ihmiset, joilla ei ole omaa asuntoa ja he, jotka elävät joissakin seuraavista väliaikaisratkaisuista:

- ulkona, porrashuoneissa ja niin sanotuissa ensisuojoissa
- majoitusliikkeissä, asuntoloissa
- kuntouttavissa yksiköissä, sairaaloissa, huoltotyyppisissä asumispalveluyksiköissä tai muissa laitoksissa
- tuttavien tai sukulaisten luona tilapäisesti asunnon puutteen vuoksi. (ARA 2021.)

Asunnottomuus on yhteiskunnallinen ongelma, jonka syinä ovat muun muassa eriarvoisuus, väestönkasvu, kaupungistuminen sekä talouden suhdannevaihtelut. Asunto kuuluu ihmisen perusoikeuksiin ja asunnon puuttumista ei voida hyväksyä missään olosuhteissa. (VVA 2020.)

Asunnottomuutta on tilastoitu Suomessa vuodesta 1987 lähtien Asumisen rahoittamis- ja kehittämiskeskuksen (ARA) toimesta. Viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana asunnottomuus on laskenut Suomessa merkittävästi. Vuoden 2019 lopussa Suomessa oli 4600 yksinelävää asunnotonta. Yli puolet (52 %) asunnottomista oli pääkaupunkiseudulta ja yli kolmannes (36 %) Helsingistä. (ARA 2020.)

Asunnottomuus väheni vuonna 2020. Vuoden 2020 marraskuussa Suomessa oli 4341 yksinelävää asunnotonta, eli 259 vähemmän kuin vuonna 2019. Pitkäaikaisasunnottomia oli Suomessa 1054. Heidän määränsä lisääntyi vuonna 2020 93 henkilöllä. Asunnottomien perheiden sekä pariskuntien määrä oli 201, joka on 63 vähemmän kuin vuonna 2019. Vuonna 2020 tutkimuspaikkakunnalla oli asunnottomia yhteensä 37, eli asunnottomia oli 1000 asukasta kohden 1,00. Kuviossa 1 on pylväsdiagrammi, jossa on esitetty kaikki asunnottomat Suomessa vuosilta 1987–2020. (ARA 2021.)

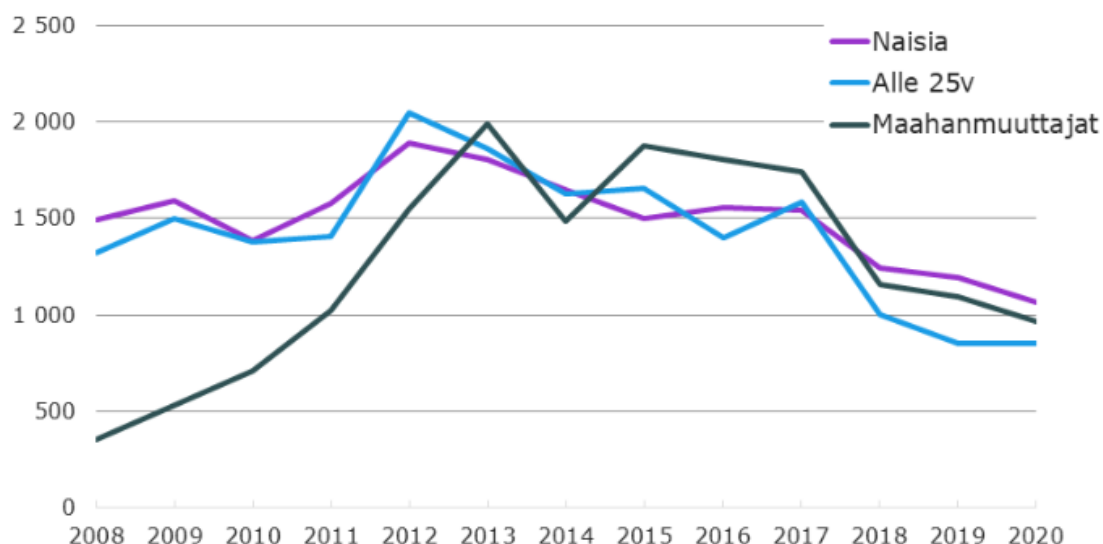


Kuvio 1. Asunnottomat 1987–2020, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA 2021.)

Koko Suomen asunnottomista noin kaksi kolmasosaa, eli 64 %, yksinelävistä asunnottomista majoittuu sukulaisten tai tuttavien luona. Määrä on vähentynyt 346 henkilöllä vuodesta 2019 vuoteen 2020. Taulukossa 1 on kuvattu asunnottomuutta Suomessa eri ryhmissä vuonna 2020. Kuviossa 2 on kuvattu asunnottomuutta eri ryhmissä vuosina 2008–2020. (ARA 2021.)

Ryhmä	Yksinelävät	Osuus asunnottomista	Pitkäaikais-asunnottomia	Osuus asunnottomista
Naiset	1 065	25 %	189	18 %
Miehet	3 276	75 %	865	82 %
Nuoret (alle 25-vuotiaat)	854	20 %	149	14 %
Maahanmuuttajat	963	22 %	147	14 %

Taulukko 1. Asunnottomuus Suomessa eri ryhmissä vuonna 2020. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA 2021.)



Kuvio 2. Asunnottomuus eri ryhmissä 2008–2020. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA 2021.)

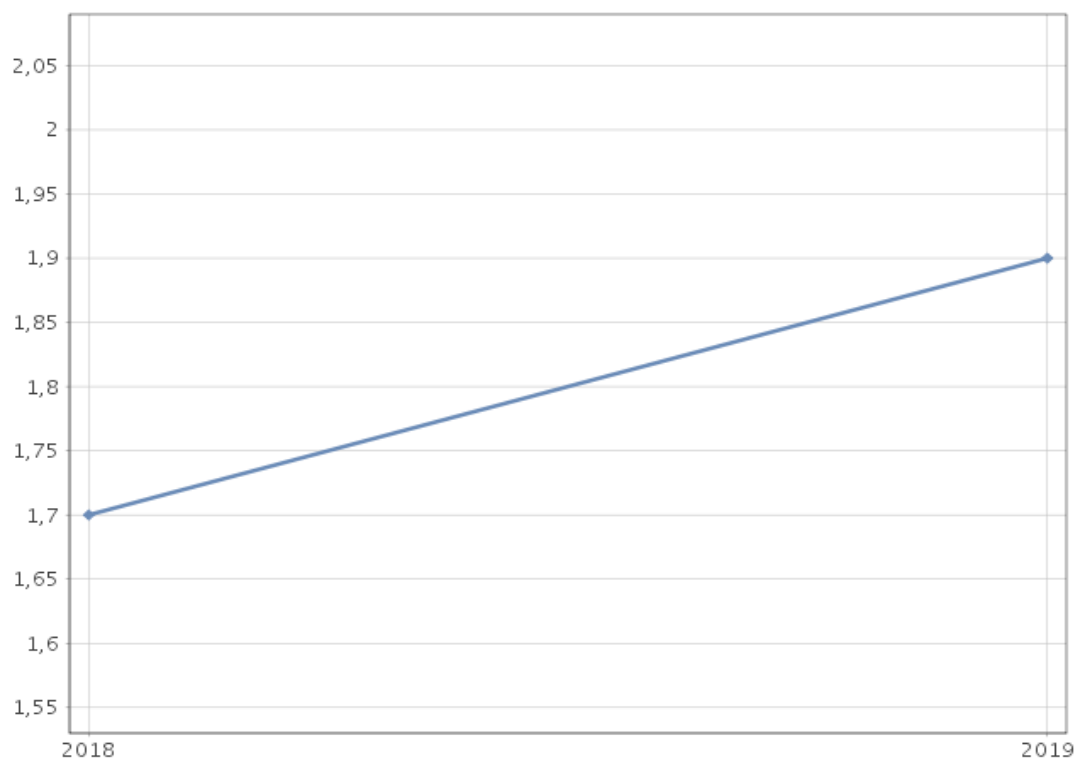
YK:n asuinyhdyskuntaohjelman (UN-Habitat) arvion mukaan kansainvälisesti asunnottomia on arvioitu olevan 100 miljoonaa ihmistä. Sen lisäksi on arvioitu, että 1,1 miljardia ihmistä elää ilman kunnon asumusta. (Suomen YK-liitto 2021.) Suomi on ollut viime vuosina ainoa maa Euroopassa, jossa asunnottomuutta on saatu vähennettyä. Y-säätiön ja FAENTSAN johdolla on perustettu Housing First Europe Hub, jonka avulla pyritään tiivistämään yhteistyötä eurooppalaisten toimijoiden välillä asunnottomuuden tutkimus- ja vaikuttamistyössä. (Asunto ensin 2018.)

3.1 Paikalliset asunnottomuustiedot

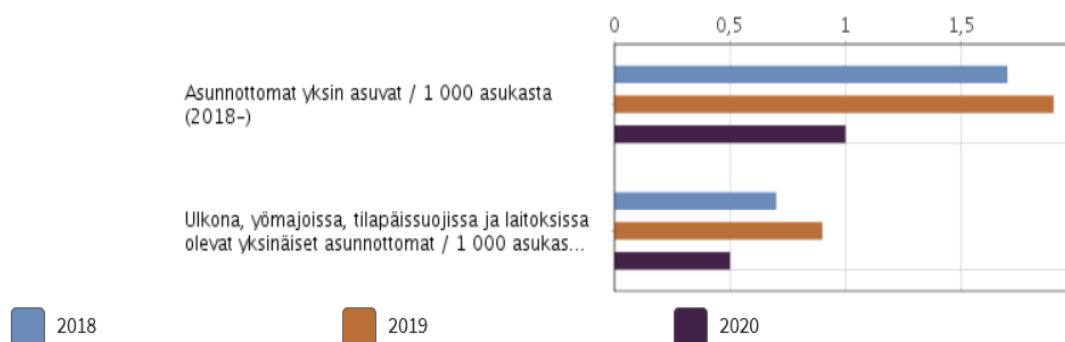
Tutkimuspaikkakunnalla ei ollut yhtään asunnottomia perhettä tai pariskuntaa vuonna 2020. Yksin eläviä asunnottomia oli tuolloin 37. Taulukossa 2 on yksin asuvat tutkimuspaikkakuntalaiset asunnottomat eriteltynä eri ryhmiin vuodelta 2020. (ARA 2021.) Kuviossa 3 on indikaattori, joka ilmaisee asunnottomien yksinasuvien osuuden tuhatta tutkimuspaikkakuntalaista asukasta kohti vuosina 2018–2019. Kuviossa 4 indikaattoreina olivat asunnottomat yksinasuvat tuhatta asukasta kohden sekä ulkona, yömajoiissa, tilapäissuojissa ja laitoksissa olevat yksinäiset asunnottomat tuhatta asukasta kohden vuosilta 2017–2020. (Sotkanet 2021.)

Taulukko 2. Yksin asuvat asunnottomat eri ryhmissä tutkimuspaikkakunnalla vuonna 2020. (Sotkanet 2021.)

Yksin asuvia yhteensä	37
Pitkäaikaisasunnottomat	15
Naiset	8
Nuoret	8
Maahanmuuttajat	5



Kuvio 3. Asunnottomat yksin asuvat / 1000 asukasta (Tutkimuspaikkakunnalla 2018-). (Sotkanet 2021.)



Kuvio 4. Kaaviossa on tutkimuspaikkakunnan yksin asuvia asunnottomia / 1000 asukasta vuosilta 2018–2020. (Sotkanet 2021.)

3.2 Asumista koskeva lainsäädäntö

Valtion velvollisuuksiin kuuluu edistää jokaisen ihmisen oikeutta omaan asuntoon. (VVA 2020.) Sosiaali- ja terveysministeriö tukee eri etuuksilla sekä palveluilla itsenäistä asumista, asunnottomuuden torjumista ja asumiskustannuksista selviytymistä. Ympäristöministeriö puolestaan vastaa ensisijaisesti asunnottomuuden vähentämisestä sekä valtion asuntopolitiikasta. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, ARA, on ympäristöministeriön alainen ja se vastaa asuntopolitiikan toimeenpanosta. (STM 2020.)

Perustuslaissa (2. luku 19 §) lukee, että ”Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon”. Jokaisella ihmisellä on siis oikeus sosiaaliturvaan ja julkisen vallan tulisi edistää jokaisen oikeutta asuntoon sekä tukea sen omatoimista järjestämistä. Lain tarkoituksena on turvata jokaiselle ihmiselle oikeus perustoimeentuloon erilaisissa elämäntilanteissa, kuten työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden, lapsen syntymän jälkeen ja vanhuuden aikana. Julkisen vallan on myös turvattava jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut sekä edistää väestön terveyttä. Perustuslain 22. pykälässä sanotaan, että julkisen vallan tulee turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. (Finlex 2021.)

Asunto-olojen kehittämisestä sanotaan lain 1. pykälässä, että jokaiselle Suomessa vakinaisesti asuvalle on turvattava mahdollisuus kohtuulliseen asumiseen. Jokaisella ruoka-

kunnalla on oltava käytettävissä asunto, jonka pinta-ala sekä huoneluku vastaavat ruokakunnan kokoa ja ruokakunnan jäsenten tarpeita. Sen lisäksi on kiinnitettävä erityistä huomiota muun muassa puutteellisesti asuvan sekä pienituloisen ja vähävaraisen väestön asunnon saantiin. Huomiota tulisi kiinnittää myös asumistason parantamiseen, asumismenojen kohtuullisuuden turvaamiseen sekä väestöryhmien asumistasoerojen vähentämiseen. Asunto-olojen laissa (5§) sanotaan, että kunnan on luotava alueellaan yleiset edellytykset asunto-olojen kehittämiseksi. Kunnalla on velvollisuutena huolehtia ja suunnata toimenpiteet asunto-olojen kehittämiseksi erityisesti asunnottomille sekä puutteellisesti asuville. Kunnan on kehitettävä asumisoljaan siten, että asunnottomaksi joutunut kunnan jäsen, joka ei itse kykene omatoimisesti ilman suuria vaikeuksia asuntoa hankkimaan, voidaan järjestää kohtuulliset asumisolot. (Finlex 2021.)

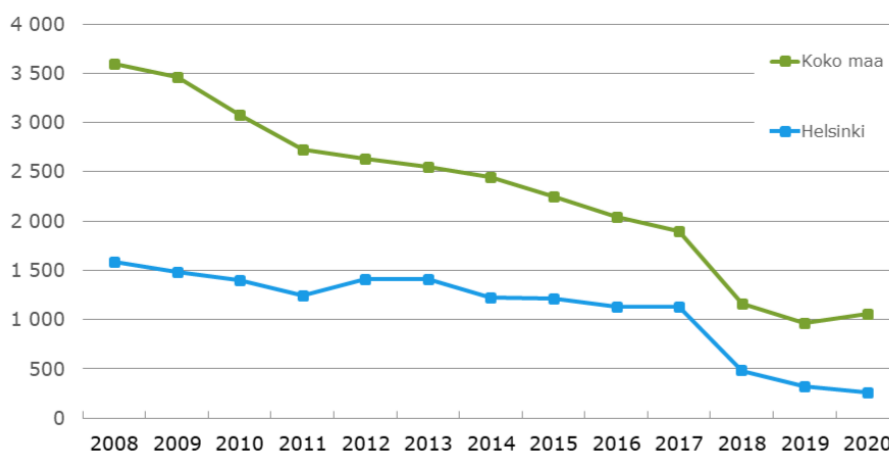
3.3 Pitkäaikaisasunnottomuus

Pitkäaikaisasunnottomalla tarkoitetaan sellaista henkilöä, joka on ollut asuntoa vailla vähintään yhden vuoden ajan. Pitkäaikaisasunnoton voi olla myös henkilö, joka on ollut toistuvasti asunnoton viimeisen kolmen vuoden ajan. Pitkäaikaisasunnottomalla voi olla myös asumista olennaisesti vaikeuttava sosiaalinen tai terveydellinen ongelma, kuten mielenterveys- tai päihdeongelma. (Karppinen 2020.) Kun psyykinen ja sosiaalinen toimintakyky ovat alentuneet, niin se näkyy henkilön vaikeutena selviytyä jokapäiväisistä askareista sekä ylipäättään elämästä, esimerkiksi omasta hygienian huolehtimisesta ja omasta terveydenhoidosta. Henkilön alentunut toimintakyky aiheuttaa monesti vaikeuksia hoitaa asioita palvelujärjestelmän edellyttämällä tavalla. Ongelmia tulee esimerkiksi kirjallisten hakemusten täyttämisessä sosiaalitoimeen ja Kelaan. (Erkkilä 2010: 274.)

Pitkäaikaisasunnottomuuden tilastollisessa määrittelyssä otetaan huomioon sosiaaliset ja terveydelliset tekijät sekä asunnottomuuden kesto. Kunnittain saattaa olla eroavaisuuksia, sillä tilastoinneissa käytetään erilaisia tietokantoja, tiedonkeruumenetelmiä sekä luokitusten tulkintoja. Tietojen yhdenmukainen arviointi saattaa olla tämän vuoksi haastavaa. (Kuikka & Suonio 2012: 225.)

Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisen keinona on kokeiltu muun muassa Asunto ensin -mallia. Siinä tarjotaan ensin moniongelmaiselle asunnottomalle pysyvää asuntoa ja tämän jälkeen vasta pyritään tukemaan häntä muiden ongelmien ratkaisemisessa. (Ympäristöministeriö 2011.) Asunto on lähtökohta, jonka avulla muuta elämää aletaan rakentamaan. Ihminen voi helpommin keskittyä ratkomaan muita ongelmiaan, kun on

niin sanotusti katto pään päällä. Kyseinen ajattelutapa on muuttanut erityisesti kaikista vaikeimmassa asemassa olleiden pitkäaikaisasunnottomien asemaa, kuten päihde- ja mielenterveyskuntoutujien. Asunto ensin -mallin soveltaminen on vahvistanut ajatusta siitä, että kuntoutujat kykenevät pärjäämään tavallisessa vuokra-asunnossa, kun on oikeanlainen tuki tarjolla. (Y-säätiö 2021.) Kuviossa 4 on kuvattu pitkäaikaisasunnottomien määrää koko maassa sekä Helsingissä vuosina 2008–2020.



Kuvio 5. Pitkäaikaisasunnottomien määrä koko maassa ja Helsingissä 2008–2020, Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA 2021.)

3.4 Asunnottomuuden syyt

Asunnottomuuden syyt ovat usein hyvin erilaisia. Joillakin asunnottomuus on voinut aiheutua liian korkeista asumisen kustannuksista ja halpojen vuokra-asuntojen puutteesta. Tämä on yleensä lyhytaikaiseksi jäävä asunnottomuus. Lyhytaikaiseksi jäävä asunnottomuus ei välttämättä tule asunnottomien parissa työskentelevien sosiaalityöntekijöiden tietoisuuteen. (Erkkilä 2010: 273.) Suomessa lähes 70 % asunnottomista nukkuu tuttaviansa luona ja tämän vuoksi asunnottomuus ei juurikaan näy katukuvassa. (VVA 2020.)

Usein joillakin asunnottomista saattaa olla psykososiaalisia ongelmia, jotka vaikuttavat asunnottomuuteen, kuten päihteiden käyttöä ja mielenterveysongelmia. (Erkkilä 2010: 273.) Asunnottomuuteen muita kytkeytyviä tekijöitä ovat köyhyys, rikollisuus, pitkäaikais-työttömyys, heikko työmarkkina-asema, sosiaalietuuksien käyttö ja eriaisteiset sosiaalisen toimintakyvyn alenemat. (Kuikka & Suonio 2012: 223.) Yleensä nuorilla asunnottomuuden edeltävään aikaan on kuulunut runsas päihteiden käyttö, minkä vuoksi heidän vanhempansa eivät ole enää jaksaneet majoittaa täysi-ikäistä lastaan. Mikäli nuorella on

vielä merkintä luottotiedoissa sekä mahdollisesti taustalla asumishäiriöitä, niin hänellä on vaikeuksia saada omaa asuntoa. (Kuikka & Suonio 2012: 232.)

Ennen asunnottomuutta edeltää usein irtisanominen asunnosta tai häätö. Taustalla voi olla taloudellisia ongelmia tai asumistaitojen ja asumiskyvyn puutteita. Monesti parisuhteen päättyessä mies joutuu lähtemään talosta ja jää sen seurauksena asunnottomaksi. (Kuikka & Suonio 2012: 232.)

3.5 Asunnottomuuden vähentäminen ja ennaltaehkäisy

Asunnottomuuden vähentäminen ja sen kokonaan poistaminen ovat olleet tavoitteena melkein kaikissa hallitusohjelmissa 1980-luvun puolivälistä alkaen. (Lehtonen & Salonen 2008: 3). Pitkäaikaisasunnottomuuden poistamisen tulisi ensisijaisesti lähteä asunnottomuuden ennaltaehkäisystä ja absoluuttisen asunnottomuuden poistamisesta. Esimerkiksi asunnottomat olisi pidettävä pois kadulta ja henkilöille, jotka ovat vaarassa menettää oman asuntonsa, olisi tarjottava riittävästi erityisesti asumiseen liittyviä palveluita. Tällaisissa tilanteissa Asunto ensin -periaate ja siihen lisättävä asumissosiaalityö ovat erittäin tarkoituksenmukaisia. (Heinonen 2012: 241.) Asunto ensin on asunnottomuustyön malli, jossa asunnon hankkimista pidetään etusijalla muihin tukitoimiin verrattuna. Kaikki tarvittavat kuntoutusprosessit ja tukipalvelut aloitetaan vasta asunnon löydyttyä. Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa on Asunto ensin -periaatteesta tullut johtava asunnottomuustyön lähestymistapa ja sitä on tutkittu ja sovellettu paljon. (Asunto ensin 2018.)

Tutkimusten valossa Asunto ensin -mallin mukaan asutetuista asunnottomista on pääsyt eroon asunnottomuudesta eli toisin sanoen asuminen on jäänyt pysyväksi. Kappa-leessä 3 edellä on käyty tarkemmin läpi asunnottomuuden vähenemistä myös eri diagrammeihin, taulukoihin ja kuvioihin. On myös tehty havaintoja, että oma asunto tarvittavilla tuilla parantaa elämänlaatua. Tutkimuksissa käy ilmi, että asunnon järjestäminen asunnottomalle tarvittavilla tuilla tuottaa säästöjä. (Asunto ensin 2018.)

Suomi on kansainvälisellä tasolla hyvä esimerkki onnistuneesta pitkäaikaisesta asunnottomuustyöstä. Asunnottomuustyössä on tarvittu eri toimijoiden yhteistä työskentelyä saman päämäärän eteen. (Asunto ensin 2018.) Vuosina 2008–2017 pitkäaikaisasunnottomuus väheni Suomessa 40 prosentilla. (VVA, 2020.) Valtakunnallinen pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämisohjelmat PAAVO 1 vuosina 2008–2011 ja PAAVO 2 vuosina 2012–2015, vähensivät tehokkaasti pitkäaikaisasunnottomuutta. PAAVO 1 -ohjelman

keskeiset toimenpiteet olivat 1250 asunnon, tukiasunnon tai hoitopaikan osoittaminen pitkäaikaisasunnottomille, asunnottomuuden ennaltaehkäisyn tehostaminen, sekä tukimallien kehittäminen hajautettuun asumiseen. Vuosien 2008–2015 aikana pitkäaikaisasunnottomuus laski 1345 henkilöllä. PAAVO-ohjelmaa toteuttavissa kunnissa lasku oli 35 prosenttia. (Karppinen & Fredriksson 2016: 3.)

Vuonna 2014 toteutettiin PAAVO-ohjelman tutkijoiden kansainvälinen arviointi, jossa todettiin pitkäaikaisasunnottomuuden pysyvän vähenemisen olevan osoitus kattavan yhteistyöstrategian toimivuudesta. Tutkijat suosittelivat myös jatkossa panostamaan ennistä enemmän ennaltaehkäisyyn. Tämän arvioinnin tuloksena käynnistettiin asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn toimenpideohjelma AUNE 2016–2019. (Karppinen & Fredriksson 2016: 3.) AUNE-ohjelman päämääränä oli vahvistaa ennaltaehkäisevää näkökulmaa asunnottomuustyössä ja myös torjua asunnottomuuden uudistumista. Pidemmällä aikavälillä on tavoiteltavissa palvelujärjestelmän uudistaminen kustannustehokkaammaksi. (Asunto ensin 2019.) AUNE-ohjelmaa johti ympäristöministeriö ja mukana oli laaja joukko eri järjestöjä sekä eri kuntia.

Keväällä 2019 hallitus linjasi ohjelmaansa asunnottomuuden puolittamisen vuoteen 2023 mennessä sekä sen kokonaan poistamisen vuoteen 2027 mennessä. Hallituksen tarkoitus on lisätä asuntorakentamista kasvavissa kaupungeissa muun muassa tuemalla ARA-asuntotuotantoa. (Valtionneuvosto 2021.) Hallitusohjelman mukaisesti on käynnistetty yhteistyöohjelma keskeisten kaupunkiseutujen, palveluntuottajien ja järjestöjen kanssa. (Asunto ensin 2018.)

Yhteistyöohjelman tavoitteet asunnottomuuden puolittamiseksi vuoteen 2023 mennessä ovat kohtuuhintaisten ja valtion tukemien asuntojen tarjonnan lisääminen pääkaupunkiseudulla ja muissa kasvukeskuksissa, asunnottomuustyön vahvistaminen sekä siihen liittyvän osaamisen vahvistaminen kuntien peruspalveluissa, asumisneuvonnan saatavuuden parantaminen, sekä toimijoiden yhteistyön vakiinnuttaminen erityisesti kunta- ja aluetasolla. Asunnottomuuden vähentämisen keinoja ovat jo toimivaksi todetusta Asunto ensin -periaatteesta kiinni pitäminen, asumisneuvonnan saatavuuden parantaminen, talousongelmia ennaltaehkäisevien palveluiden kehittäminen. Ohjelmakaupunkien kanssa tulee sopia asunnottomille osoitettujen asuntojen määrä, matalan kynnyksen palveluita sekä liikkuvia sotepalveluita tulee kehittää asunnottomuuden näkökul-

masta, asunnottomuuden poistotavoite tulee liittää osaksi valtion sekä suurten kaupunkiseutujen MAL-sopimuksia. Tämän ohjelman johtoryhmän puheenjohtajana toimii ympäristöministeriö. (Asunto ensin 2018.)

4 Päihdeongelmaisten asumisongelmat aiempien tutkimusten valossa

Asunnottomuutta on tutkittu viime vuosina paljon. Perehdyin syvällisemmin useisiin aiempiin tutkimuksiin tehdessäni opinnäytetyötäni. Etsin tutkimuksia, jossa olisi yhtymäkohtia oman opinnäytetyöni kanssa. Kaikissa löytämissäni tutkimuksissa oli samoja keskeisiä käsitteitä, kuten asunnottomuus, pitkäaikaisasunnottomuus ja päihteitä käyttävä asunnoton. Kaikissa löytämissäni tutkimuksissa oli myös yhtymäkohtia opinnäytetyöhöni ja kaikissa nousi esille muun muassa se, että päihteiden käyttö on yksi asunnottomuuden syistä.

Luin ensimmäisenä Kristiina Alppivuoren (2019) tutkimuksen *Asunnottomuuden kokeminen, avun saannin ja palvelujen kehittämisen tarve Espoossa*. Tutkimuksen tarkoituksena oli kuvata asunnottomuutta kokeneiden sekä asunnottomana vielä olevien espoolaisten ihmisten kokemuksia ja käsityksiä. Tutkimukseen osallistui yhteensä 34 ihmistä, joista asunnottomana oli kuusi henkilöä, 25 asunnottomuuden kokeneita ja kolmella oli häätöuhka päällä. Enemmistöllä haastateltavista asunnottomuus oli kestänyt alle kaksi vuotta. Tutkimuksessa selvitettiin muun muassa asunnottomaksi joutumista, asumismuutosta ja sen mahdollistaneita tekijöitä, sekä minkälaista apua on tarvinnut ja saanut aiemmin. Tähän tutkimukseen vastanneiden mukaan asunnottomuus oli tunnetta ulkopuolisuudesta, tilapäisyydestä, muiden armoilla olemisesta, elämän merkityksettömyydestä sekä epäonnistumisesta. Tutkimuksen aineisto on laadullista ja tulokset olivat verrattavissa Alppivuoren tutkimuksen lähteinä oleviin useisiin muihin tutkimuksiin ja niihin tehtyihin havaintoihin ja tuloksiin. Asunnottomuuden taustalla vaikuttavia tekijöitä sekä syitä olivat lastensuojelutausta, mielenterveysongelmat, traumatisoivat kokemukset, elämän kriisit, hallitsematon päihteiden käyttö, pienituloisuus, työttömyys ja arjen hallinnan vaikeudet. (Alppivuori 2019.)

Marjo Niittynen (2012) on tehnyt Tampereen yliopistossa sosiaalityön pro gradu -tutkielman *Asunnottomuuden polulta asumisen polulle*. Tutkielma on narratiivinen näkökulma asunnottomuuden ja asumisen kokemuksiin. Tutkielman aiheena on tamperelainen pitkäaikaisasunnottomuus. Tutkielmassa aihepiiri oli rajattu pitkäaikaisasunnottomuuden syihin sekä palvelutarpeiden kartoittamiseen. Tutkielma liittyy valtakunnalliseen Nimi

ovessa -hankkeeseen, joka on osa hallituksen pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelmaa. Tutkielmassa on narratiivinen näkökulma, joka on rakentunut tutkimuksen tiedon luonteesta, aineiston keruusta ja aineiston analysoinnista. Tutkielman keskeisenä tarkoituksena on nostaa esiin asunnottomien oma ääni, tuoda esiin heidän omat kokemuksensa ja mielipiteet. Tutkielma on kvalitatiivinen ja viitekehys on sosiaalisen konstruktionismien suuntauksen mukainen. Aineisto on kerätty haastattelemalla kahdeksaa pitkäaikaisasunnottomuutta kokenutta henkilöä kahdessa tamperelaisessa matalan kynnyksen kohtaamispaikassa. Tutkimustulosten mukaan asunnottomuuden ratkaisemiseksi tarvitaan innovatiivisia toimenpiteitä. Toimenpiteet asunnottomuuden kokeneiden näkökulmasta ovat asumisneuvonnan, sosiaalisen isännöinnin ja Asunto ensin -periaatteella toteutettavien palvelujen kehittäminen. (Niittynen 2012.)

Marita Julinin (2018) YAMK-opinnäytetyö *Asunnottoman kokemus terveydestä*. Opin näytetyö liittyy Euroopan sosiaalirahaston rahoittamaan Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategiat – varhainen välittäminen, osallisuus ja asumisen tuki -hankkeeseen. Hanketta toteutettiin kuudessa suomalaisessa kaupungissa. Hankkeen tavoitteena oli varmistaa ennaltaehkäisevän asunnottomuustyön juurtuminen niiden kaupunkien toimintaan, jotka osallistuivat hankkeeseen. Aineisto koostui kymmenen asunnottoman henkilön kerronnallisista haastatteluista. Julinin opinnäytetyössä on narratiivinen lähestymistapa. Opinnäytetyön aineisto analysoitiin tutkimuskysymysten ohjaamalla sisällyönanalyysillä teemoitellen. Tuloksien perusteella kehiteltiin kolme uutta tarinaa asunnottomien terveyden ja asunnottomuuden kokemuksista. Nämä kolme tyyppitarinaa olivat muodostuneet toipuvasta, huolestuneesta ja uupuneesta henkilöstä. Toipuvalla henkilöllä on ollut vuosia sosiaalisia, terveydellisiä ja taloudellisia ongelmia ja hän on joutunut asunnottomaksi pitkän alamäen jälkeen. Toipuva henkilö on tunnustanut muille ongelmansa sekä saanut apua niihin. Huolestuneella henkilöllä voi olla taustallaan eri pituisia ja useita asunnottomuusjaksoja, jonka lisäksi hänellä on eri päihteiden käyttöä, työttömyyttä, syrjäytymistä ja ylisukupolvisuutta. Uupuneella henkilöllä on takanaan raskaita elämäkokemuksia, joiden taustalla on muun muassa sosiaalisia ongelmia, toistuvaa asunnottomuutta, vankeustuomioita ja päihteiden runsasta käyttöä. Asunnottomaksi jäätyään uupuneen henkilön päihteiden käyttö vain pahenee. (Julin 2018.)

Anna-Maija Kuuskoski (2014) on tehnyt sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielman *Niit on vähän, kehen oikeesti pystyy luottamaan*. Tutkielma on haastattelututkimus päihdeongelmia ja pitkäaikaisasunnottomuutta kokeneiden nuorten aikuisten miesten sosiaalisista

suhteista. Tutkimuksessa selvitettiin nuorilta aikuisilta miehiltä millaisia sosiaalisia suhteita, päihdeongelmia ja pitkäaikaisasunnottomuutta heillä on. Tutkielman tiedonmuodostusta ohjasi kriittisen realismin viitekehys. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Aineisto koostui kymmenen pitkäaikaisasunnottomuutta kokeneen miehen haastatteluista. Tutkimus oli laadullinen. Tutkimuksessa kävi ilmi, että horisontaalinen ja henkilökohtainen työtapo sosiaalityössä voisi lisätä luottamusta laajemminkin yhteiskunnassa. Tutkimus osoitti, että lisätutkimus on tarpeen sosiaalisen luottamuksen merkityksestä muun muassa auttamistyössä. (Kuuskoski 2014.)

Päivi Kvistin (2020) pro gradu -tutkielma *Kenellä on vastuu asunnottomuudesta?* on tehty Jyväskylän yliopistossa. Tutkielma on laadullinen tapaustutkimus asunnottomuudesta. Tutkielman tehtävänä on selvittää, minkälaisena ilmiönä oululainen asunnottomuus näyttäytyy tällä hetkellä sekä miten sitä selitetään. Aineisto koostuu viiden pitkäaikaisasunnottoman haastatteluista sekä asunnottomuutta koskevista lehtiartikkeleista. Lehtiartikkelien kohdalla asunnottomuutta tarkasteltiin ilmiötasolla. Tutkielman tulokset on esitetty teemoittain. Aineiston valossa tarkasteltuna asunnottomuus näyttäytyy monimuotoisena sosiaalisena ongelmana sekä sitä selitetään erilaisin syin ja seurauksin. Asunnottomuuden taustalla ilmeni muun muassa mielenterveys- ja päihdeongelmia. Etenkin pitkäaikaisasunnottomille asunnon saaminen oli haasteellista muun muassa luottotietojen puuttumisen vuoksi. Asunnottomien kokemukset olivat päinvastaisia kuin sosiaalipoliittisessa keskustelussa. He kokivat, että palveluihin sitoutuminen edellyttäisi ensin oman asunnon saamista. Tutkielman tulokset osoittivat sen, että asunnottomuudessa on kyse henkilökohtaisessa elämässä kasaantuneista yksilön ongelmista. (Kvist 2020.)

Eeva Kostiaisen ja Seppo Laakson (2012) *Vailla vakinaista asuntoa* -tutkimuksessa tavoitteena oli selvittää asunnottomuuden muuttoliikettä asunnottomaksi päätyneiden henkilöiden asumishistorian avulla. Aineisto tutkimuksessa perustui Helsingin väestötietojärjestelmän tietoihin Helsingissä asuvista henkilöistä vuosilta 2005–2011. Tässä tutkimuksessa viitattiin asunnottomilla henkilöihin, jotka on kirjattu väestötietojärjestelmään vailla vakinaista asuntoa oleskeleviksi. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa asuntokannasta tietoa vaille vakinaista asuntoa päätyvien määristä ja osuuksista eri asumismuodoissa sekä asumistyypeissä, muun muassa missä suhteissa eri asumismuodoista päädytään asunnottomiksi. Tarkemman tarkastelun kohteena oli myös vailla vakinaista asuntoa olevien henkilöiden asunnottomuuden kesto sekä toistuvuus ja pitkäaikaisasunnottomien määrä sekä heidän osuutensa. Tutkimus oli jatkoa vuonna 2011 tehdylle tutkimukselle,

joka käsitteli asunnottomuuden vähentämisen taloudellisia vaikutuksia. Vaikka tutkimukset olikin rajattu Helsinkiin, niin sen aineiston suuruuden ja Helsingin asunnottomuuskongelman laajuuden vuoksi tulokset koetaan merkittäviksi myös valtakunnallisesti. Tutkimuksen keskeisenä tuloksena oli, että vailla vakinaista asuntoa olevien määrä on Helsingissä kasvanut vuosittain, myös pitkäaikaisasunnottomien. Tutkimuksen johtopäätöksissä käy ilmi, että asunnottomuus on dynaaminen prosessi, jossa eri väestöryhmiin kuuluvia henkilöitä voi joutua asunnottomaksi sekä poistua asunnottomuudesta erilaisten vaiheiden ja jaksojen kautta. ARA:n tilastoissa sukulaisten sekä tuttavien luona asuvien asunnottomien määrä on ollut kasvussa vuodesta 2006 alkaen. Nykyaikainen asunnottomuus ensisijaisesti koskettaa varsin laajaa joukkoa, joilla on epävarmaa asumista. Kaduilla sekä metsissä asuvien joukko on nykypäivänä supistunut melko pieneksi. Avo- ja avioeroissa on todettu olevan merkittävä asunnottomuuteen johtava polku, etenkin miehillä ydinperheen hajoaminen voi johtaa asunnottomuuteen. Nuoret muodostivat suurimman asunnottomuuden ryhmän kuntalaisista. Usein nuorilla, 20–29-vuotiailla, asunnottomuuden on todettu liittyvän epäonnistuneeseen itsenäistymisprosessiin. Asunnottomaksi jääminen voi olla osa niin sanottua syrjäytymisen prosessia, joka on alkanut esimerkiksi koulun keskeyttämisellä sekä jatkunut työttömyydellä ja jatkunut ystävien nurkissa asumisella. Merkittävin syy nuorten asunnottomuuteen on häiritsevä elämä ja vuokratästit. Tutkimuksen päärahoittajana toimi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA. (Kostiainen & Laakso 2012.)

Kansainvälisiä tutkimuksia lukiessani huomasin paljon yhtymäkohtia myös Suomessa tehtyihin tutkimuksiin nähden. Toro P, Tompsett C, Lombardo S, Philippot P, Nachtergaele H, Galand B, Schlienz N, Stammel N, Yabar Y, Blume M, MacKay L ja Harvey K tekivät tutkimuksen *Homelessness in Europe and the United States: A comparison of prevalence and public opinion*. Tutkimuksessa oli viidestä eri maasta, Belgiasta, Saksasta, Italiasta, Isosta-Britanniasta ja Yhdysvalloista, haastateltuna puhelimitse satunnaisotoksin 250–435 aikuista. Haastattelu sisälsi kysymyksiä koskien vastaajien asenteita, tietoja sekä mielipiteitä asunnottomuudesta. Kysyttiin myös omia kokemuksia asunnottomuudesta ja asunnottomista ihmisistä. Korkein osuus elinikäisestä asunnottomuudesta löytyi Isosta-Britanniasta (7,7 %) ja Yhdysvalloista (6,2 %). Vähemmän myötätuntoisia asenteita asunnottomia kohtaan havaittiin myös monilla ulottuvuuksilla Yhdysvalloissa ja Isossa-Britanniassa. Isosta-Britanniasta tulevat vastaajat olivat huomattavasti myötätuntoisempia kuin yhdysvaltalaiset vastaajat. Esimerkiksi isobritannialaiset eivät uskoneet, että henkilökohtaiset epäonnistumiset olisivat tärkeitä asunnottomuuden

syitä. He tukivat todennäköisemmin liittovaltion lisääntyneitä menoja asunnottomien auttamiseksi ja eivät nähneet asunnottomia alkoholisteina. Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa nähtiin asunnottomuus vakavana ongelmana koko maassa. Vaikutti siltä, että asunnottomuuspolitiikka ja julkisen ryhmittymisen vastainen politiikka olisi tiukempaa Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa verrattuna muihin tämän tutkimuksen kansakuntiin. Tutkimuksen mukaan eurooppalaiset saattavat haluta päättäjäksi enemmän sosiaalisesti konservatiivisia poliitikkoja, jotka edistävät muun muassa asunnottomuutta, terveydenhuoltoa ja tiukempia vuokralaisten oikeuksia sekä sosiaalietuuksia. Tutkimuksen tiedot viittasivat lähinnä asunnottomuuden mahdollisiin syihin. Vakaata syy-seuraussuhdetta ei ollut mahdollista toteuttaa yhdistämällä eri maiden kansalaisia. Nämä havainnot tukevat käsitystä, jonka mukaan julkisella mielipiteellä voisi olla merkittävä vaikutus julkiseen politiikkaan. Mikäli Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa voitaisiin vaikuttaa yleiseen mielipiteeseen positiivisesti, voitaisiin mahdollisesti vaikuttaa myös asuntopolitiikkaan ja sitä myötä asunnottomuuden esiintyvyyteen. (Toro yms. 2007.)

Tanskalaisessa tutkimuksessa *Psychiatric disorders and mortality among people in homeless shelters in Denmark: a nationwide register-based cohort study*, tutkijat Nielsen S, Hjorthøj C, Erlangsen A, Nordentoft M tutkivat kodittomien ihmisten kuolleisuutta ja liittyvätkö psykiatriset häiriöt kuolleisuuteen. Tutkimuksen tavoitteena oli arvioida rekisteröityjä psykiatrisia häiriöitä, kuolleisuutta ja ennusteita kuolleisuudesta Tanskan kodittomien turvakodissa. Tutkimus oli valtakunnallinen, rekisteripohjainen kohorttitutkimus yli 16 vuotiaista asunnottomista, jotka olivat rekisteröity Tanskan asunnottomien rekisteriin 1.1.1999-31.12.2009. Rekisteristä laskettiin psykiatristen häiriöiden osuus kokonaisuudessaan ja syykohtainen vakioitu kuolleisuusaste sekä elinajanodote. Riskisuhteita käytettiin kuoleman ennustajien arviointiin. Tutkimuksen tuloksissa on 32711 asunnottomia yhteensä, heistä miehiä oli 23040 ja naisia 9671. Tutkittavasta joukosta 14381 miehellä, eli 62,4 % koko joukosta, oli psykiatrisia häiriöitä. Vastaavasti psykiatrisia häiriöitä oli 5632 naisella, eli 58,2 % koko tutkimusjoukosta. Päihteiden käyttöä oli 11286 miehellä ja 3564 naisella. Kyseisen tutkimusjakson aikana kuoli 3839 miestä ja 951 naista. Rekisteröityyn päihteiden väärinkäyttöön liittyi korkeampi kuolleisuusriski kuin siihen, ettei psykiatrisia kontakteja olisi rekisteröity. Tutkimuksesta oli tulkittavissa, että terveysongelmat ovat asunnottomien joukossa laajamittaisia. Tarvittaisiin kiireellisiä ponnisteluja ja toimia, joilla vaikutettaisiin korkeaan sairastuvuuteen sekä kuolleisuuteen. (Nielsen ym. 2011.)

Edellä läpikäytyissä tutkimuksissa on havaittavissa samankaltaisuuksia ja tulokset tukevat toisiaan. Olen koonnut liitteeseen 4 tarkemmin muiden tutkimusten tuloksia asunnottomaksi jäämisen taustatekijöistä.

5 Opinnäytetyön prosessin kuvaus

Tarkoituksena oli selvittää haastattelemalla tutkimuspaikkakunnan päihderiippuvaisten asunnottomien tai asunnottomina olleiden omia kokemuksia asunnottomuudesta ja tuoda heidän kertomia kokemuksia esille.

Haastattelu menetelmänä sopii hyvin erilaisiin tutkimuksiin sen joustavuuden vuoksi. Haastattelussa ollaan haastateltavan kanssa välittömässä kielellisessä vuorovaikutuksessa, joka mahdollistaa myös lisätiedonhankinnan itse haastattelutilanteessa. Lisätiedon lisäksi on mahdollista saada tietoa vastausten motiiveista ja motivoida samalla haastateltavaa vastaamaan haastattelussa tulviin kysymyksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2010: 34–36.)

Opinnäytetyö on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija ei saa sekoittaa omia uskomuksiaan, arvostuksiaan ja asenteitaan tutkimuskohteeseen, näin voidaan säilyttää objektiivisuus. Tutkijalla on pyrkimys ymmärtää haastateltavan ilmaisuja sekä näkökulmia vuorovaikutuksessa. Tulkintavaiheessa teoriaa käytetään apuna muun muassa aineiston lukemiseen sekä tulkintaan. (Jyväskylän yliopisto 2015.) Voidaan ajatella yksinkertaisimmillaan, että laadullinen tutkimus on aineiston ja analyysin muodon kuvausta. Sen aineistoon voidaan soveltaa erilaisia luku- tapoja. Kvalitatiiviselle tutkimukselle ominaisia piirteitä ovat muun muassa: aineistonkeruumenetelmät, tulosten esitystapa, tutkittavien näkökulma, tutkijan asema sekä aineiston laadullisinduktiivinen analyysi. (Eskola & Suoranta 2000: 13–15.)

Opinnäytetyöllä on narratiivinen lähestymistapa. Haastattelut toteutin narratiivisena haastatteluna ja aineiston analysoin narratiivisen analysoinnin avulla.

5.1 Tutkimusympäristö ja kohderyhmä

Tutkimusympäristönä toimi syrjäytymistä ennaltaehkäisevä matalankynnyksen päiväkeskus ja kohtaamispaikka. Kohderyhmänä ovat alueen asunnottomat, jotka ovat olleet myös päiväkeskuksessa asiakkaina.

Päiväkeskuksessa toimii vuonna 2016 perustettu päihde- ja mielenterveyspalveluita tuottava yleishyödyllinen yhdistys. Yhdistys aloitti päiväkeskushankkeen, jonka tavoitteena oli perustaa työikäisille, syrjäytymisvaarassa oleville tai muutoin heikossa elämäntilanteessa oleville matalan kynnyksen päiväkeskus ja kohtaamispaikka. Asiakaskunnassa on ollut 2018 vuodesta alkaen asunnottomia, mielenterveys- ja päihdeongelmaisia henkilöitä.

Päiväkeskus on tarjonnut COVID19-pandemiaan asti asiakkailleen kohtaamispaikan, jossa on aina ollut henkilökunta tukena arjen ongelmassa. Kokoontumistilassa on ollut tarjolla muun muassa ruokaa, kahvia, mahdollisuus katsella televisiota, lukea päivän lehdet ja saada kahdenkeskinen keskustelutuokio psykoterapeutin tai päihdetyöntekijän kanssa. Kohtaamispaikka on tarjonnut asiakkailleen myös seuraa sekä mahdollisuuden yhdenvertaisen kohtaamisen kautta hyväksynnän kokemukseen. Päiväkeskuksen yksi tärkeimmistä palveluista on ollut asiakkaan palveluohjaus. Palveluohjauksen avulla moni asiakas on saanut asunnon itselleen ja päässyt päihdehoidon pariin.

Palveluohjaus on asiakkaan etua korostava ja asiakaslähtöinen työtapana. Palveluohjauksessa palvelut ovat koottuna asiakkaan tueksi, jossa samalla tullaan lieventäneeksi palvelujärjestelmän hajanaisuuden haittoja. Keskeisintä palveluohjauksessa on, että se toimii niin sanotusti yhden luukun periaatteella. Tällöin asiakkaan ei tarvitse itse tietää, että minkälaista palvelua hän tarvitsee ja mistä sitä palvelua saa. Keskitetyn palveluohjauksen tarkoituksena on tehdä helpommaksi hakea tukia, palveluita, koordinoita sekä sujuvoittaa palveluiden kohdentumista kokonaisvaltaisesti asiakkaiden yksilöllisten palvelutarpeiden mukaan. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017.)

Päiväkeskuksen toiminnan viitekehyksenä on ollut yhteisöllinen työote. Asiakkaat on aina kohdattu yksilöllisesti ja osallistamalla heitä. Toiminnan keskipisteenä ovat olleet itse asiakkaat, ja toiminta on muovaantunut aina sen mukaan, mikä on ollut asiakkaiden oma tarve milläkin hetkellä.

Päiväkeskus on toiminut koko ajan matalan kynnyksen periaatteella, näin ollen maksusitoumusta, ajanvarausta ja lähetettä ei tarvitse olla. Ainoat velvoitteet asiakkaalle on, että päiväkeskuksen tiloissa ei saa käyttää päihteitä sekä käyttäytyä muita kohtaan uhkaavasti. Palveluihin pääsy ei edellytä täyttä päihdeettömyyttä, mutta elämäntapamuutokseen kannustetaan antamalla terveysneuvontaa tai ohjaamalla päihdehoidon piiriin.

Matalan kynnyksen palvelumalli liitetään ensisijaisesti palveluihin, joiden pariin asiakkaalla on helppo hakeutua itse. Monesti matalan kynnyksen palvelut liitetään mielenterveys- ja päihdeongelmaisten henkilöiden palveluihin. Päihdetyön päiväkeskuksessa noudatetaan matalan kynnyksen periaatetta. Tällöin toimintaan ei tarvitse sitoutua ja osallistuminen päivätoimintaan voi tapahtua anonymisti. Päiväkeskuksessa ei vaadita päihitteettömyyttä, mutta toiminnalla on oltava vastuullinen ylläpitäjä. (Kaakinen ym. 2003.)

Tutkimuskunnassa on pystytty puolittamaan pitkäaikaisasunnottomuus kahden vuoden sisällä osittain päiväkeskuksessa toimivan hankkeen ansiosta. Päiväkeskuksen toiminta on ainutlaatuista ja merkityksellistä kuntalaisille.

5.2 Haastattelujen toteutus

Haastattelut toteutin yksilöhaastatteluina päiväkeskuksen tiloissa talvella 2021. Haastattelut perustuivat haastateltavien omakohtaisiin kokemuksiin ja kertomuksiin asunnottomuudesta. Haastattelut tuottivat aineistoksi kokonaisia kertomuksia päihderiippuvaisten omista asunnottomuuskokemuksista. Haastattelumenetelmässä oli etuna se, että pääsin haastattelutilanteessa tarkkailemaan haastateltavan eleitä ja ilmeitä sekä tarvittaessa esittämään haastattelutilanteessa mahdollisia tarkentavia kysymyksiä. Haastattelutilanteet loin rauhallisiksi siten, että tilanteessa ja tilassa ei ollut muita henkilöitä kuin haastateltava. Jokaisen haastattelun kestoon varattiin noin 30–60 minuuttia aikaa.

Kirjoitin äänitetyt haastattelut aluksi sanasta sanaan ylös ja lopuksi tiivistin ne tarinoiksi jättämällä muun muassa täytesanoja ja asiaankuulumattomia asioita pois. Jätin pois myös kaikki asiat, jotka voisivat kuvata liian tarkasti jotakin henkilöä, jotta anonymiteetti säilyisi.

Haastateltavat sain ja tavoitin lopulta melko vaivatta, sillä päiväkeskuksessa työskentelevä psykoterapeutti auttoi heidän etsimisessä. Toisinaan jouduin odottamaan ja päivystämään päiväkeskuksessa tiettyjä aikoja useamman päivän ajan, sillä kaikilla ei ollut puhelinta tai samanlaista ajantajua kuin minulla. Joskus lähdin myös kotoa hyvin lyhyellä varoitusajalla, kun sopiva haastateltava oli ilmaantunut päiväkeskukselle. Osa potentiaalisista haastateltavista oli kovin päihtyneinä, joten heitä en päässyt haastattelemaan. Haastattelut toteutin 2021 tammi-helmikuun aikana. Sain lopulta tehtyä yhteensä yhdeksän haastattelua.

Opinnäytetyöhön osallistuminen oli haastateltaville vapaaehtoista. Opinnäytetyöhön osallistuvien henkilöllisyys suojattiin, eikä se tule paljastumaan selvityksen aikana. Tutkimuspaikkakuntaa ja päiväkeskusta sekä hanketta ei myöskään mainita nimeltä. Haastatteluiden nauhoitukset tuhottiin selvityksen valmistuttua. Aineisto säilytettiin salasanan takana tabletilla, eikä muilla ollut kyseiselle laitteelle pääsyä. Opinnäytetyöstä saatua aineistoa voidaan käyttää myöhemmin esimerkiksi hankkeessa tehtävissä jatkoselvityksissä anonymisoituna.

Ensisijaisesti se aineisto, mitä haastateltavat tarjosivat, toimi lähtökohtana tutkimukselle. Kerrontaa kuitenkin tarkennettiin siten, että seuraavat asiat nousivat esille: Mitä päihderiippuvaiset kertoivat elämänsä aikana kokemastaan asumisesta? Minkälaisia merkityksiä he antoivat asumiskokemuksilleen? Miten asuminen ja palvelujärjestelmä ovat kertomuksissa läsnä käännekohtien aikana? Mitkä ovat kertomusten huippuja? Mitä yhteisiä ja yksilöllisiä piirteitä kertomuksissa on?

Liitteessä kolme on kaikille haastateltaville esitetyt taustakysymykset sekä täydentävät kysymykset. Haastattelujen avaavana kysymyksenä toimi: kerro tästä asunnottomuuteen liittyvästä kokemuksesta ja minkälaisia käännekohtia siinä on ollut?

5.3 Narratiivinen haastattelu

Narratiivinen haastattelu eroaa strukturoidusta haastattelusta monilta osin. Strukturoidussa haastattelussa ei haastateltavalla ole tarpeeksi mahdollisuuksia kertomusten tuottamiseen. Haastattelukerronta itsessään on sosiaalista konstruktia. Haastateltava mukauttaa usein kerrontansa niiden sosiaalisten konventioiden mukaisesti, mitä haastattelutilanteissa käytetään, huomioon ottaen haastattelutilanteelle asettamansa tavoitteet. Narratiivisen haastattelun tavoitteena on saada haastateltava kertomaan tarinoita, jotka liittyvät hänelle merkityksellisiin kokemuksiin. Kerronnallisessa haastattelussa tutkijan on annettava riittävästi tilaa kertomiselle. (Kaasila ym. 2008: 45.)

Narratiivisessa haastattelussa kysymykset muotoillaan haastateltavalle siten, että tutkija saa vastaukset kertomuksina. Näin ollen myös haastateltava saa tilaa omille kertomuksilleen. Tutkijan esittämät kysymykset ohjaavat keskustelua sekä kertomusta eri suuntiin. Kysymysvalinnoilla on myös vaikutusta siihen, mihin suuntaan se ohjaa keskustelua ja miten keskustelusta saa kerättyä tiedon. (Niittynen 2012: 20.)

5.3.1 Narratiivinen, eli kerronnallinen, tutkimus

Narratiivisuuden ja sen lähikäsitteiden käyttö lisääntyi huomattavasti tutkimuskirjallisuudessa noin vuodesta 1985 alkaen. Suomessa tämä tutkimusmuoto alkoi lisääntyä vuosikymmen myöhemmin. Nykypäivänä kerronnallinen tutkimus on arkipäiväistynyt sosiaalitieteen tutkimuksessa yhdeksi tutkimusotteeksi muiden rinnalla. 2000-luvun alkupuolella puhuttiin vielä narratiivisesta, kerronnallisesta, kertomuksellisesta ja tarinallisesta tutkimuksesta toistensa synonyymeina, nykyään kerronnallisuus on vakiintunut narratiivisuuden suomennokseksi. Narratiivinen tutkimus ei suoranaisesti ole tutkimusmetodi, vaan paremminkin tutkimusote, taustafilosofia tai tutkimuksellinen lähestymistapa. (Valli & Aaltola. 2015: 149–150, 156.)

Inhimillisen tulkinnan perusmuoto on kertomus, johon kietoutuu luonnostaan kokemus elämästä. Kertominen sekä kertomusten tutkiminen on luontainen tapa tehdä tutkimusta, kun tahtotilana on ymmärtää ihmisiä ja heidän toimintaansa. Kertomusten avulla saadaan sekä muodostetaan tietoa ja välitetään sitä toisille. Kaikkien kertomusten kohdalla joudutaan arvioimaan niiden luotettavuutta. Kertomuksellisuuteen liittyy myös kaikki tieteen tekemisen perustasiat, siihen kuuluvat tiedon hankinta, raportointi, luotettavuuden arviointi ja tiedeyhteisön kriittinen keskustelu. (Valli & Aaltola 2015: 149.)

Kerronnallisessa tutkimuksessa kohdistetaan huomio kertomuksiin ja kertomiseen tiedon välittäjänä sekä rakentajana. Tutkimuksen ja kertomusten suhdetta tarkastellaan kahdesta eri päänäkökulmasta. Tutkimus toisaalta käyttää usein materiaalinaan kertomuksia ja toisaalta tutkimus voidaan ymmärtää maailmasta tuotetuksi kertomukseksi. Kerronnallisessa tutkimuksessa mielenkiinnon kohteena on kattavasti koko kerronnallinen prosessi, ei ainoastaan vain kertomukset. Tutkimuskohteena on siis myös tekstit tai muut kertomusten tuotokset. (Valli & Aaltola 2015: 151.)

Yksi narratiivisen tutkimuksen käsitteistä on tarina. Monesti kertomusta ja tarinaa käytetään toistensa synonyymeina suomalaisessa arkikielessä. Kirjallisuustieteessä näiden sanojen kesken on kuitenkin tehty tarkka ero ja tarkempi käsiteanalyttinen erottelu on yleistynyt suomenkielisen kerronnallisen tutkimuksen alla. Tarinaa pidetään kertomuksen tapahtumien tapahtumakulun kuvauksena eli se on kertomuksen tapahtumarakenne. Tarina vastaa kysymykseen, mitä on tapahtunut. Tarina voidaan kertoa usealla eri tavalla ja monenlaisessa järjestyksessä. Aristoteleen klassisen määritelmän mukaan

tarinassa on aina alku, keskikohta sekä loppu. Kun haluamme ymmärtää tarinan ja kertomuksen eron paremmin, niin meidän tulee hahmotella kerronnallisen diskurssin käsite. Kerronnallisen diskurssin käsite viittaa kertomisen tapaan, muotoon sekä välineisiin, joiden avulla kertomuksia kerrotaan. Kerronnan välineistöön kuuluu muun muassa erilaisia tyylejä, tapoja rakentaa tapahtumankulku tai juoni. Tarinan, kertomuksen sekä narratiivisen diskurssin käsitteiden erottelu auttaa ymmärtämään eron kerronnallisen tutkimuksen sisällä. Kerronnallisen diskurssin tutkimusotteissa tarinoita tutkitaan kertomisen tapoina tai teksteinä. Kerronnallinen tutkimus perustuu pitkälti konstruktiviseen ja tutkinnalliseen paradigmaan. (Valli & Aaltola 2015: 151–155.)

Konstruktivismin perusajatuksena on se, että ihminen muodostaa tietonsa aikaisemman tietonsa sekä kokemustensa varaan, toisin sanoen he rakentavat tietonsa ja identiteettinsä. Tieto ympäröivästä maailmasta ja ihmisen oma käsitys itsestään ovat jatkuvasti kehittyvä kertomus, joka rakentuu sekä muuttaa muotoaan jatkuvasti. Ihmisen saadessa uusia kokemuksia ja keskustellessa muiden ihmisten kanssa, hänen näkemyksensä maailman tapahtumista, identiteetistä ja itseymmärryksestä muuttavat muotoaan. Narratiivisuus toimii tutkimuksessa jatkuvasti kahteen suuntaan, sillä kertomukset ovat sekä tutkimuksen lähtökohta että lopputulos. (Valli & Aaltola 2015: 157.)

5.3.2 Narratiivinen tutkimusaineisto

Narratiivisuutta on käytetty kuvailtaessa aineiston laatua eli tutkimuksen materiaalia. Narratiivista aineistoa ovat muun muassa haastattelut ja vapaat kirjalliset vastaukset, joissa tutkittavat kertovat omin sanoin käsityksistään. Tällaiseen aineistoon kuuluu esimerkiksi päiväkirjat, elämäkerrat ja dokumentit, joita ei välttämättä ole tuotettu suoraan tutkimustarkoituksiin. (Valli & Aaltola 2015: 159.) Tässä opinnäytetyössä olen käyttänyt vain narratiivista aineistoa, joka on saatu haastattelemalla tutkimuspaikkakunnan päihteitä käyttäviä asunnottomia.

5.4 Narratiivinen analyysi

Toteutin aineiston analyysin ensin narratiivisena analyysinä. Narratiivinen analyysi on laadullinen menetelmä. Narratiivisen analyysin avulla pyritään hahmottamaan, millaisia kertomuksia tutkittavasta kohteesta kerrotaan ja miten tutkittavan ilmiön olemus hahmotuu kertomuksenkaltaisena rakenteena. (Jyväskylän yliopisto 2015.)

Narratiivit eli kerronnalliset, kertomukselliset tai tarinnalliset aineistot voivat olla pituudeltaan joko lyhyitä tai pitkiä sekä henkilökohtaisia että julkisia. Narratiivilta edellytetään vaativammassa merkityksessä kertomuksellisia piirteitä, esimerkiksi tietyn ajallisesti loogisen rakenteen noudattamista. Tarinaa jostakin tapahtumasta pitää koossa juoni, jossa on alku, keskikohta sekä loppu. Väljemmässä määrittelyssä narratiiveiksi voidaan ymmärtää kaikki jossain määrin kerrontaan perustuvat aineistot, joissa analysoiminen edellyttää tulkintaa. Narratiivista aineistoa ei ole mielekästä esittää esimerkiksi luettelona toisin kuin numeerista ja lyhytvastausaineistoa. (Heikkinen 2001: 121–122.)

Polkinghornen mukaan narratiivisuus voidaan käsittää kahdella eri aineiston käsittelytapana, narratiivien analyysin ja narratiivisen analyysin mukaan. Ne ovat hänen mukaansa kategorisesti erilaisia narratiivisen tutkimuksen tapoja. Narratiivien analyysissa kertomukset luokitellaan erilaisiin luokkiin muun muassa metaforien, tapaustyyppien ja kategorioiden avulla. Narratiivisessa analyysissa pääpiste on uuden kertomuksen tuottamisessa tutkimuksen aineiston kertomusten perusteella, siinä ei kohdisteta huomiota aineiston luokitteluun. Narratiivinen analyysi muodostaa aineiston pohjalta uuden kertomuksen, jonka pyrkimyksenä on tuoda esiin aineiston kannalta merkityksellisiä teemoja. Narratiivisessa analyysissa sovelletaan narratiivista tietämisen tapaa, jolloin kyseessä on synteesin tekeminen. (Valli & Aaltola 2015: 160–161.)

Amia Lieblich kumppaneineen kirjassaan ”Narrative research”, pitävät perusmääreenä narratiivisessa tutkimuksessa sitä, että aineisto tutkimuksessa koostuu kertomuksista. He erottelevat kirjassaan neljä narratiivisen tutkimuksen tyyppiä, jotka sijoittuvat ulottuvuuksien kategoriallinen – holistinen sekä muodollinen – sisällöllinen muodostamaan nelikenttään. Jako kategorialliseen sekä holistiseen analyysiin viittaa siihen, miten kertomuksia tarkastellaan, tarkastellaanko niitä kokonaisuuksina vai osiin pilkottuina. Analyysitapa ei varsinaisesti ole narratiivinen, mikäli kertomusten tarinanluonnetta sekä juonellista kokonaisuutta ei huomioida. (Valli & Aaltola 2015: 174.)

Narratiivisen aineiston analyysi kannattaa aloittaa avoimella lukemisella, ilman kynää kädessä ja ilman analyttisiä apuvälineitä mielen pinnalla. Arthur Frank neuvoo narratiivitutkijaa ajattelemaan niin sanotusti tarinoiden kanssa, eikä ajattelemaan itse tarinoita. Hänen mukaansa tarinoihin ei tulisi suhtautua objekteina vaan pikemminkin dialogikumppaneina. (Valli & Aaltola 2015: 174.)

William Labovin ja Joshua Waletzky ovat narratiivisen tutkimuksen uranuurtajia ja osoittaneet, että tavallisten kadunmiesten haastattelutilanteissa tuottamat selonteot olivat säännönmukaisesti muodostuneita kertomuksia. Tarinankerronnan taito ei ole pelkästään erityistarinankertojien hallitsema resurssi, vaan se on myös yleisinhimillinen ominaisuus. Labov ja Waletzky totesivat myös, että kertomuksissa on lähes aina samassa järjestyksessä esiintyvä rakenneosat. Rakenneosan kuuluvat, abstrakti, orientaatio, mutkistavat toiminnot, evaluaatio, lopputulos ja päätäntä. (Valli & Aaltola 2015: 175.) Kuviossa 4 on kuvattuna kertomuksen rakenneosat.



Kuvio 6. Kertomuksen rakenteen analyysi. (Valli & Aaltola 2015: 175.)

5.5 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Narratiivisen analyysin lisäksi käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä analyysiyksiköt valitaan kerätystä aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimuskysymysten mukaisesti, sen tarkoituksena on luoda tutkimusai-

neistosta teoreettinen kokonaisuus. Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan sekä päätelyyn, missä mennään eteenpäin empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä tutkittavasta ilmiöstä. Itse analyysiin sekä lopputulokseen ei vaikuta aiemmat havainnot, tiedot tai teorialat. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 97–130.)

Sisällönanalyysin tarkoituksena on saada tekstiaineistosta esille tekstissä esiintyvät merkitykset ja tutkittavasta asiasta pyritään saamaan esille tiivistetty sekä yleistävä kuvaus ilman aineiston informaatioarvon menettämistä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineisto ohjaa analyysin tekemistä. Aineistosta nostetaan esille keskeisimmät asiat. Tutkijalle haasteena on olla avoin aineistolle ja analysoida sitä sen omista lähtökohdista käsin siten, että teorialat ei vaikuta aineistosta esiin nouseviin asioihin. (Tuomi & Sarajärvi 2009: 97–130.)

Ennen kuin aloin analysoimaan aineistoa aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaan, rakensin itselleni niin sanotun analyysipolun helpottaakseni analyysin tekemistä. Analyysipolku on liitteenä 6.

Kirjoitin kaikki haastattelut sanatarkasti ylös tutkimusaineiston saamiseksi. Litteroinnin jälkeen luin vielä tarinat muutaman kerran läpi, että siellä ei ole turhia täytesanoja joukossa sekä tarkkoja tunnistetietoja. Tämän jälkeen poimin aineistosta merkittäviä ilmauksia sekä lauseita, jotka vastasivat tutkimuskysymyksiin, jonka jälkeen sijoitin suorat ilmaukset taulukkoon (liite 7, anonymiteetin turvaamiseksi liitettä ei julkaista), josta ne sai helposti nähtyä kokonaisuutena. Taulukoinnin jälkeen yhdistelin samansuuntaiset ilmaukset samoihin ryhmiin ja muodostin ne omiin alaluokkiin.

Aineiston luokittelu on yksi oleellisimmista osista analyysia. Luokittelun avulla luodaan pohja, jonka avulla haastatteluaineistoa voidaan tulkita, yksinkertaistaa ja tiivistää. Luokittelussa tutkittavaa asiaa jäsennetään vertailemalla aineiston eri osia toisiinsa. Luokkien avulla voidaan kehittää muun muassa teoriaa sekä nostaa esille suuresta aineistomassasta keskeisiä ja tärkeitä ominaisuuksia. Luokkien muodostumiset ovat yhteydessä tutkimustehtäviin, tutkijan omaan teoreettiseen tietopohjaan ja kykyyn käyttää tietoa, sekä aineiston laatuun. Luokiteltaessa aineistoa voidaan käyttää apuna esimerkiksi käsitteitä, teoriaa, tutkimusongelmaa ja -menetelmää sekä kyseistä aineistoa. Näitä asioita on myös mahdollista käyttää eri tavoilla yhdistelemällä. (Hirsjärvi & Hurme 2010: 147–148.)

6 Päihderiippuvaisen asunnottoman kokemuksia asunnottomuudesta

Tässä kappaleessa on esitelty jokainen haastattelu erikseen omana tarinanaan. Haastateltavien tarinat on kirjoitettu siinä järjestyksessä ylös, missä he sen esittivät minulle. Itse en muokannut tarinoiden kulkua niitä ylös kirjoittaessani. Tarinat muodostavat aineiston, jota lopulta analysoin. Analysointia aineistolähtöisen sisällönanalyysin valossa on kappaleessa 7. Näitä tarinoita ennen on esitelty haastateltavien taustatiedot.

6.1 Haastateltavien taustatietoja

Haastateltavat olivat iältään 28–58-vuotiaita miehiä sekä naisia. Melkein kaikilla oli useampia eri pituisia asunnottomuusjaksoja sekä piiloasunnottomuutta. Osa heistä oli majoittautunut ensisuojoilla asunnottomana olleena. Asunnottomuuksien kestot vaihtelivat muutamasta kuukaudesta jopa kolmeen vuoteen. Asunnottomuuden syiksi nousi haastateltavilta esiin muun muassa päihteiden käyttö, mielenterveysongelmat, sosiaaliset ongelmat, häiriökäyttäytyminen, vuokravelka, häätö, vankeustuomiot, matala toimeentulo, luottotietojen menetys, terveydelliset muutokset, ero ja elämänhallinnan haasteet. Kaikilla haastateltavilla oli useampia syitä siihen, mikä oli johtanut asunnottomuuteen.

Kaikille yhdeksälle haastateltavalle esitin samat taustakysymykset (liite 3). Kysyin heiltä iän, sukupuolen, asunnottomuuden keston, asunnottomuuden syyt, tämänhetkisen asunutilanteen, sosioekonomisen aseman, onko päihteiden käyttöä ja ylisukupolvisuutta. Liitteenä 5 (anonymiteetin turvaamiseksi liitettä ei julkaista) löytyy taulukko, josta käy ilmi jokaisen haastateltavan taustatiedot.

Useilla haastateltavilla on taustallaan väkivaltarikollisuutta, henkirikoksia ja pahoinpitelyitä. He ovat myös itse joutuneet uhrin rooliin, kuten raiskauksien kohteeksi. Kaksi haastateltavista eli haastatteluhetkellä itse täysin päihteetöntä elämää, mutta alkoholi oli ollut heidänkin elämässään aiemmin vahvasti läsnä. Muut haastateltavat käyttivät useampia päihteitä, pääasiassa eri huumeita, vaikka osa heistä kuuluikin korvaushoidon piiriin. Monella heistä oli ollut eri pituisia katkaisuhoidonjaksoja. Huumeita oli käytetty monessa eri muodossa, polttamalla, suonensisäisesti sekä suun tai nenän kautta. Kaikilla huumeiden käyttö oli edennyt niin sanotun porttiteorian kautta, eli alkanut poltteleamalla kannabista.

Haastatelluilla henkilöillä oli useita perussairauksia, kuten diabetesta ja verenpainetauti. Mielenterveysongelmia oli myös usealla haastateltavalla. Mielenterveysongelmien

diagnooseista nousi eniten esille masennus, kaksisuuntainen mielialahäiriö, ahdistus- ja paniikkihäiriöt. Muutamalla haastateltavalla oli suonen sisäisten huumeiden käytön vuoksi tullut c-hepatiitti. Monella oli jatkuva lääkitys käytössä edellä mainittuihin terveysongelmiin.

6.2 Mies Helluntaiseurakunnan ruokajonosta päiväkeskuksen ruokatarjoiluun

”Se miten päädyin päiväkeskuksen asiakkaaksi, mä olin Helluntaiseurakunnan ruokajonossa ja siellä sanottiin, että päiväkeskuksessa on tarjolla ruokaa. Mä tulin sit tänne sisikonmakkarakeitelle ja jätin ruoat hakematta ruokajonosta, koska mun mielestä ruokaa ei tarteis jonottaa. Musta se on alentavaa laittaa ihmiset jonottamaan ruokaa. No, mä oon siellä aikanaan käynyt ja saanut talouteni parannettua, kun sain sieltä ruoat ja perheeni syötettyä niistä. Se ei enää innosta yhtään. Sit tulin tänne makkarakeitelle ja kuulin et tää ei ookaan mikään nuorten päihdepysäkki enää, tää onkin tämmönen olohuone. Kivempi täällä istua kuin kotona. Ja täällä on muita ihmisiä, vaikka eivät mitään sydänsyöviä oo. Ainakin olo on parempi, täällä saa vaan olla. Ei sun tarvii esittää mitään, ei sun tarvii olla mitään. Ei sun tarvii apuu täältä pyytää, mut jos sä pyydät niin sua autetaan. Nyt mä oon paljon pirteemmässä kunnossa kuin kesällä. Nyt mä pystyn tekemään asioita, kun en mä sillo pystynyt tekee yhtään mitään. Mä vaan istuin ja kuuntelin enkä mä tiennyt mistä se johtuu. Mä en oo kertonut asioitani täällä, et enemmän mä oon ollut täällä ja kuunnellut muita. Tällä on saanut olla hiljaa eikä oo tarvinnut kenellekään avautuu jos ei halua, mut on kuitenkin ollu paikka mihin tulla. Kiitos kuitenkin henkilökunnalle et ne on olemassa.

Meidän perheessä ei oo koskaan autettu ketään, saatikka mä olisin saanu vanhemmilta apua. Ei kuulu meidän toimintatapoihin. Mun äiti on sitä mieltä, että musta ei oo kenellekään heistä mitään hyötyä eikä musta oo mihinkään. Tavallaan mä en oo ikinä kelvannut hänelle ja minun tekemiseni ei koskaan kelpaa hänelle, koska hänellä on se poika, jonka on saanut, ja hän hoitaa hänen asiansa. Ei hän yksinkertaisesti tarvitse mua enkä mä tarvitse häntä. Mut turvallinen lapsuus ollut ja tietyllä tavalla oon kristillisen kasvatuksen saanut. Mä oon lapsena saanut selkään ja mua on lyöty kaikin mahdollisin tavoin niin mä oon uhmantunu siitä paljon. Mitä enemmän mua lyödään, sitä enemmän mä sisuunnun. Ja sit kun mä en oo suostunut tottelemaan niin siitä tuli selkään joka kerta. Ja huomasi sen työelämässä, et kun mut haukuttiin pystyyn, niin mä sisuunnun siitä eli tavallaan mut on kasvatettu sillä pelolla ja lyömisellä ja kaikella tämmösillä ihmeellisillä jutuilla.

Mä olen tehnyt työnantajan kanssa sopimuksen, että mä lopetan työsuhteeni, sen takia, koska en halua jäädä sinne. Sairastuin töissä, enkä mä tiennyt mikä mua vaivaa eikä työterveyslääkäri pystynyt sitä tietämään. Mulle aloitettiin masennuslääkitys, joka vei mut niin huonoon kuntoon et siitä ei ollut mitään hyötyä, vaikka kuutta eri lääkettä kokeiltiin. No, sit selvis et se on se uniapnea. Keskipaikee masennus myös diagnosoitu, mut mä en kyl usko siihen. Jos se uniapnea olis selvinnyt ajoissa, mä olisin varmaan edelleen samassa työssä, mut en mä voinut tietää mikä mua vaivaa. Ja on se sit kiva, kun työsuhde loppui siihen niin ei mun tarvii enää töihin mennä. Nyt mä oon niinku toisen kansan sakkii.

Minähän itse olen syyllinen tähän tilanteeseen, et ei tästä voi ketään muuta syyttää. Se on hyvä huomata et kun menee hyvin ja niin kauan ku menee hyvin, niin kannattaa tajuta et sitten kun terveys menee niin sit se menee ja siinä voi mennä kaikki. Se olisi hemmetin helppoo munkin ratkee ryyppäämää tai käyttää jotain aineita. Mä pyysin lääkäriltä kanabista, mut en mä saanut. Se kuulemma auttais ja piristäis, mut jos mä haluan niin saan mä sitä kyl kadultakin hommaattuu. Mut en mä sitä nyt kuitenkaa halua. ei mul mitään alkoholiongelmää ole.”

6.3 Muualta muuttanut mies

”Mä oon muualta alun perin, täällä asunut nyt 17-vuotta. Taustat on nyt vähän mitä nyt sattuu. 13-vuotiaana aloin vetää pilvee, jos miettii et onhan sitä aika monta vuotta tullut vedettyy vaikka mitä. Sillo ei mennyt kauaa, ku siirryin vahvempiin. Sitten vedettiin essoja ja piriä ja mitä kiinni saatiin. Niit tuli vaan aina vastaan ja sit niitä vaan testailtiin. Joku 10-vuotta sitten oli tilanne ettei ollu kämpää pari vuotta, sillon olin vaan mutsin sohvalla, sit sain sitten täältä oman kämpän.

Nyt mä oon metadoni hoidossa täl hetkellä, pari vuotta oon ollut siinä. Meni vuosi, et pääsin hoitoihin. Päivät kuluu niin et aamulla meen terkkarista hakee lääkkeit ja sit alan duunailee vähän kaikkee ja nään frendeit. Nyt tällä hetkellä ei oo mitää duunii.

Kävin amikses kolme vuotta puualalla ja sit ne ei jaksanu koulu kattoo mua ja heitti mut pihalle sieltä. Nyt ku mietin asiaa, niin ihme, et kattoo ees niin kauan. Oon nyt miettinyt, et hakis johki kouluun.”

6.4 Hurjan nuoruuden kokenut mies

"Päiväkeskuksesta on ollu paljonki apuu asuntoasioissa ja työasioissa. Tää paikka on tosi tarpeellinen, koska tässä kaupungissa ei oo tällästä muuta mestaa.

Mä oon käyny vaan peruskoulun. Mulla on ollut hurja nuoruus. Siihen liittyy kaikkia ongelmia, päihteitä ja muuta. Oon ponnistanut aika pohjalta tähän pisteeseen. Oon mä ollut joskus vartijanakin ja käynyt logistiikka alan kouluu. Oon ollut 12-vuotta korvaushoidossa ja nyt on ollu aika tasasta menoo.

Päihteet tuli kuvioihin, kun olin yläasteella. Muo kiusattiin koulussa ja en ollu suosittu. Sen otin sit takas, ku murrosikä tuli. Kävin paljon konemusabileissa ja siellä sit opin käyttää kamaa. Sitä elämää oli joku kuus vuotta, aika hurjaa menoo. Aika ison työn tein, et pääsin korvaushoittoon.

Mul on ollu aina hyvä perheen tuki. Omat vanhemmat ja isovanhemmat on ollut hyviä ja kuskannu aina harrastuksii. Mun faija on menestynyt aina töissä ja sil on ollu kaks eri firmaa. Ei se aina mee nii, et jos perhees on vanhemmat menestynyt, ni lapsetki menestyis.

Tulevaisuudessa haluun toteuttaa erilaisia haaveita ja käydä töissä. Haluun sellasta normaalia arkea, en haluu enää sellasta elämää ku nuoruudessa."

6.5 Korvaushoittoon päässyt nainen

"Mä oon syntynyt muualla, ku tässä kaupungissa. Mä olin 14-vuotta, ku äiti muutti pois himasta. Jäin asuu isän ja broidin kanssa. Mun isä ei osannu kasvattaa mua. Sillä oli aina tosi paljon stressii ja koko koti oli räjähdysaltis. Isä usein kävi myös muhun kiinni, jonka takii mä aloin karkailee kotoo. Sit mä löysinkin huumeet. Olin alle 18-vuotta, kun aloin dokaa ja polttaa pilvee.

Lintasin koulusta ja jouduin laitokseen aika nopee. Siellä sit asuin koko nuoruuden ja täysikäseks tullessani sain oman kämpän ja työpaikan. En kyl kauaa viihtyny töissä ja menin sinnekin aina päihtyneenä. Sit menetin kämpänkin.

Mul oli hyvii ystävii ja hyvä porukka mis vedettiin kamaa, ne ystävät oli parasta. Nyt niistä on moni kuollut. Me vedettiin kannabista, subuu ja pirii. Asuin monta vuotta frendien kämpillä ja oon ollu kadulkin. Mut on myös raiskattu. Mä oon joskus pirin takii painanu vaan 34 kiloo. Ihme et oon viel hengis. Elämä on ollu aika selviytymistä koko ajan.

Mun elämä muuttu, kun frendi tappo ittensä psykoosissa. Mä pääsin korvaushoitoon ja nyt mul on oma kämppä.”

6.6 Masentunut mies

”Mä oon asunnut tosi mones paikas tähän ikään mennessä. Muo on koko ala- ja yläaste aika kiusattu. Ja se vaikutti mun itsetuntoon. Lopulta mä sairastuin armeijassa. Mul tuli masennusta ja kaikkee. Mun piti piti mennä armeijan jälkeen heti uudelleen opiskelee. Siit tuli tosi paljon stressii ja mä en päässyt kouluun joka päivä. Mä kyllä tein silloin töitä tosi paljon, melkee kellon ympäri. Mä en ehtiny nukkuu juuri ollenkaan. Mä dokasin kaikki viikonloput. Viinaa oon vaan aina juonut. Huumeisiin en oo koskenut ikinä ollenkaan. Mulla yks kaveri on kuollu huumeisiin, niin se on ollut sellanen varottava esimerkki.

Mul ei oo koskaan ollut kunnon lääkitystä masennukseen. On ollut paljon kaikkii lääkkeitä, mut mikään ei oo oikeen auttanut. Kaikki vaan on aina hokenut, et ”pärjää arjessa, kuhan nouset vaan ylös, syöt ja meet nukkuu.” Oon muuttanut niin monta kertaa, niin hoitosuhteet on aina sit katkennut ja sit on ollut tois vaikee alottaa ite kaikki alusta.

Sillon, kun masennus oli pahana, niin mä en saanut maksettua laskuja. Silloin jouduin asunnottomaksi hetkeks. Olin asunnoton joku pari kuukautta ennen ku sain uuden kämpän. Muo autettiin täällä saamaan asiat kuntoon ja sitä kautta sit sain sen uuden kämpänkin.

Nyt mulla on mennyt pari vuotta paremmin. En oo sinä aikana syönyt mitään lääkkeitä ja viinaakaan en juuri oo juonut. Uskon, et lääkkeiden lopetus oli oikeestaan mun pelastus. Teen nyt paljon vapaahetoistyötä ja on mulla pari ammattiakin. Sama asunto on pysynyt koko tän pari vuotta.”

6.7 Nuorena tullut isäksi

"Mä oon syntyjään tästä kaupungista, mutta oon asunut myös muualla Suomessa seitsemän vuotta. Nyt oon ollut taas pidempään täällä. Just ja just oon päässyt aikoinani peruskoulun läpi, sit mä sain oman lapsen 13-vuotiaana. Ite jouduin lastenkotiin 14-vuotiaana. Mun omat vanhemmat oli täysin deeguja, ne ei pitänyt ikinä huolta meistä lapsista. Niille oli tärkeintä alkoholi. Mun pikkuveli vietiin eka huostaan ja mä jouduin ite menee eka sosiaalitoimeen sanoo, että miks mut niinku jätetään yksin. Vaik mä olinkin lapsen äidin luona paljon, niin silti jouduin olee välil himassa. Mun koulunkäynti kärsi paljon, kun en saanut öisin nukuttua. Mut saatettiin monesti herättää yöllä joskus neljän aikaan käärii vaan sätkiä, ku äiti oli niin kännissä ettei se ite enää saanu käärittyä ni mä sit jouduin sätkien käärimiskoneeksi.

Paljon oli perheväkivaltaa, faijapuoli hakkas äitii. Aika traumaattinen lapsuus siinäkin mieles. Mä veikkaan et siinä on paljon syitä ihan vaik siihen et mä en tykkää juoda alkoholi. Mut kyl mä sitä silti juon, mut sit niin taas nää muut päihteet on tuntunu pakokeinona niistä huonoista fiiliksistä.

Mä pääsin onneksi nuorena sinne nuorten osastolle. Sain sieltä kumenin amikseen selasen kautta tukiasunnon, olin sillo alaikäinen. Olin ekoja Suomessa jotka sai alaikäisenä toimeentulotukee. Sit ku olin kaveripiirin ainut jolla oli se kämppä niin kaikkihan tuli sit sinne. Viikonloppusin meno aina räjähti käsiin, ku eihän kellään muulla sen ikäluokan tyypillä ollut omaa kämppää ne tuli sit niinku sinne. Ei ollut aikuisia kattomassa perään, sai tulla sisään, ei poliisit sinne tullu. Ainut siinä oli se ku en mä ite pystyny kontrolloimaan tilannetta. Saatoin sanoo parille luokkakaverille et päästää pari tyyppiä sisään, mut sit ku ite meni sinne niin kämppä ihan täynnä jengii ja paikat paskana. Niin sekavaa menoo, et joutui ite soittaa poliisit.

Menetin sit sen tukiasunnon ja sain uuden tukiasunnon, siin asu tukihenkilö ihan naapuris, oli siitä huono tukihenkilö et jos pyysin sitä vaik heittää mut kouluun aamulla, ni ei käynnyt, ku sillä oli ittellä niin kiire aamuisin. Mun ongelma oli amiksessa aikaset aamut, tahdoin vaan jäädä nukkuu. Jouduin sen takii kertaa amiksen ykkösenki. Sit mä vähän kyrpiinnyin ja en enää käynyt siel ollenkaan. Kävin koulus vaan diilaa pilvee ja syömäs, En mä muista siel muuta tehneeni. Mä kasvatin ite himas kasvei ja olin just täyttänyt 18, niin se mun tukihenkilö oli mennyt mun asuntoon omil avaimil ja soittanut poliisit. Poliisit

ihmetteli, et miks mul oli niin isoi määrii kasvei. Olin yhden yön pidätettynä ja aamulla kuulusteltiin. No en mä sit kasvattanutkaan vuosiin, sain sen merkinnän ja näin.

Menetin siinä sit viel sen kämpän. Onneksi sillo luottotiedot oli viel kunnossa, ni nopeesti sain uuden asunnon. No, sit alkoki kovemmat aineet maistuu, tuntu et ei saa pilveekää enää polttaa rauhas. Olin mä kokeillu jo jotain silloinki, mut sit alko mennä pirii aika paljon. Luukutin sellases pirikämpäs. Mä diilasin ja käytin. En kaikkee ees muista, sairait juttui siel tapahtu. Sitä elämää meni pari vuotta. Sit mä tutustuin yhteen tyttöön ja me oltiin yhdessä joku kolme vuotta. Sillon mä lopetin käyttömisen, se tyttö sai mut revittyä sieltä pois. Kävin töissä ja etin opiskelupaikkaa. Sit tuli ero ja alko maistuu viina ihan älyttömästi. Sit alko maistuu taas kaikki muukin. Sit se elämä meni taas semmoseen rappioelämään. Työpaikat ja kaikki lähti, oli taas helppo löytää ittensä semmosesta elämästä.

Mä aloin saada aika paljon kaikkii syytteitä virkavallanvastustamisesta, väkivallasta ja sellasesta. Sit selvis et mul on C-hepatiitti, vaik mä en ollu ees käyttänyt ikinä kunnolla suonensisäsii. Siin meni raja, et helvetti, jos on hepatiitti, niin miks mä en käyttäys myös suonensisäsii. Sit mä aloin räpsii vähän kaikkee hihaan.

Sit tuli yks naisystävä elämää, jolla oli myös päihdeongelma. Meil oli paljon riitoi ja mä pahoinpitelin sen pahasti pari kertaa. Kerran se olis voinut melkee kuolla. Mä sain tuomionkin ja kävin sinä aikana psykoterapiassa. Nyt aikuisiällä oon koittanut saada omaa elämää parempaa järjestykseen. Oon nyt päässyt työkokeiluunkin.”

6.8 Ensisuojassa yöpynyt nainen

” Mä oon asunut melkein aina tässä kaupungissa. Oon myös syntynyt täällä. Muutaman kerran oon asunut naapuri kaupungeis, mut aina mä tääl oon ollu kirjoilla. Mul on ollut useita eripituisia pätkiä, ku mulla ei oo ollut asuntoa. Pisin aika on yhteensä ollut melkein kaks vuotta. Silloin mä aina olin joko essulla tai jollain frendeillä. Vuos sitten mä sain mun poikaystävän kanssa pitkästä aikaa oman asunnon. Sitä ennen me asuttiin täällä ensisuojassa.

Mä ja mun poikaystävä käytiin usein täällä päiväkeskuksessa sillon, kun nukuttiin essulla yöt. Sitä kautta me se kämppäki saatiin. Nyt mä oon ollut korvaushoidossa pari vuotta. Aina välillä oon retkahtanut enemmän ja joutunut katkolle.

Kaikki alko menee vähän huonosti, ku olin lukion vikalla. Aloin bilettää enemmän ja polttaa pilvee. Siitä sit pikkuhiljaa tuli kaikki muutki huumeet kuvioihin. Lukio jäi kesken. Kyl mä välillä pystyin skarppaa ja olla töissä jotain pätkii. En mä koskaan oo mitään ammattii saanut. Lukio on edelleen kesken. Siitä on nyt jo seitsemäntoista vuotta aikaa, ku lopetin sen.”

6.9 ”Normaalin” lapsuuden kokenut mies

”Mulla oli ihan normaali lapsuus. Mun vanhemmat on hyvin koulutettuja ja molemmat aina ollut hyvässä työssä. Mä oon sisarussarjan nuorin, meit on yhteensä kolme lasta. Se miks musta tuli tämmönen, niin johtuu ihan vaan musta ittestä. Olin aina lapsenakin sellainen, et mun teki mieli kokeilla rohkeesti kaikkee uutta.

Mä oon ollut nyt 4-vuotta korvaushoidossa. Sitä ennen asiat oli tosi huonosti. Mun päivät vaan lähinnä koostui siitä, että vedettiin kamaa kavereitten kanssa. Sit mä jouduin muutamahan ikävään tilanteeseen mukaan, joka johti mut linnaan istuu. Silloin, kun mä olin vankilassa, niin mä pääsin silloin aloittaa korvaushoidon. Siit lähtiin mun asiat on ollut vähän paremmin.

Silloin, kun mulla meni eniten huonosti niin mä asuin välillä kadullakin. Joskus menin myös ensisuojalalle nukkuu. Asunnottomana mä oon ollut joku parivuotta yhteensä. Pisin aika ilman omaa himaa, on melkein vuosi.

Nyt mulla on ollut oma koti tyttöystävän kanssa vähän yli vuoden. Me kyllä joudutaan siitä kämpästä pian pois, ku me ei olla maksettu kaikkii vuokrii kokonaan joka kuukaus. En nyt sit tiedä vielä et, mitä tässä tulee tapahtuu. Ehkä sitä jotain keksii ja sossu auttaa ettii uuden kodin.”

6.10 Mies, joka on työelämässä

”Oon töissä siivoojana ja teen jaksotyötä. Onneksi yövuorot ovat jäänyt nyt pois. Mulla on diabetes, korkeaverenpaine ja suolistosairaus, niin ei oikeen yövuoroja jaksa. Olen sitten onneksi saanut tälläsen työmoodiin.

Oon ollut asunnoton tavallaan vuoden alusta asti. Oon alivuokralaisena asunnossa, jossa vuokranantaja asuu itse. Tämä tapahtui siksi, että ku Kelan mielestä mulla oli

kyysikymmentä euroa liikaa asumismenoja, kun asuin kaupungin vuokra-asunnossa. Koin, että he niin ku painosti, kun ne laitto mulle toimeentulotukeen aleneman. Mulla menee palkasta 1/3 osaa bruttotuloista, eli käteen jäävä osa on sillälailla niin millä mä joudun hakee sitä toimeentulotukee. Se oli vähän niin kuin kestämatön tilanne. Sitten mä, kun tää vuokranantaja oli tuttu entiseltä työpaikalta, niin hänen kanssaan tästä asiasta juttelin, ni hän ehdotti, että muuttaisin hälle alivuokralle. Jotta saatais vähän alanettua ensinnäkin sitä mun vuokraa, kun hänellä on omistusasunto – lainarahoitteinen plus yhtiövastike päälle, niin hänen taakka sit vastaavasti kevenis puolella. Eli sen yhtiövastikkeen verran suurinpiirtein. Se oli semmonen taloudellinen ”käsi käden pesee”-sopimus. Ja minä ajattelin, että nyt kun Kela kerran tätä haluaa ja mulla on mahdollisuus, niin mikäpä siinä. Muutin sitten sinne.

Taloudellisessa mielessä, niin kuin sanoin, se olikin hyvä ajatus. Mutta, sitten noin muuten ottaen ei. Eli mulla ei ole siis ole ollenkaan asumisrauhaa nykyisessä asunnossa. Yötä ei saanu kunnolla nukkua – en muistakaan et milloin viimeks ja sit pitäis kuitenkin keskittyä työn tekoo. Ja sit mul on nää sairaudetkin, kuten mainitsin, ja noi kaikki on sellaisia tekijöitä, et se yöuni on ratkaisevan tärkeä tekijä. Jos sitä ei ole, niin terveys heikkenee, työteho heikkenee, ei pysty keskittymään mihinkää. Oon täst sen ystävän kanssa kyllä keskustellut, mutta parannusta asiaan ei oo tapahtumassa. Siksi olen nyt sit tässä, hankkimassa tätä omaa rauhaa taas takasin. Eli täytyy sanoo, et mä tein virhepäätelmän, mutta tein sen paineen alaisena, kun se tilanne oli mikä oli.

Alkoholia mä en oo käyttänyt silleen humalanhakuisesti varmaan Herran aikoihin. En nyt ala ihan Pyhimystä itestä tekemään, että olisinko vaan nuorena naatiskellut. Onhan sitä tossa elämän varrella joskus, mutta siitä on kyllä aikaa. Mä erosin kuus vuotta sitten, kaksytkaks vuotta kestäneestä avioliitosta, ensimmäisestä ja itelle lupasin myös, että viimesestä. Että enää en ota uusiks. Ja syy oli enimmääkseen alkoholi. Ei minun alkoholin käyttö, vaan entisen vaimon alkoholin käyttö ja sitten myös poikapuolen alkoholin käyttö. Poikapuoli ei tyytynyt vaan alkoholiin, vaan käytit myös lääkkeitä sekasin. Hän rupes harrastaa sitä jo ihan murrosikäsestä lähtien. Sitten ku hän oli minun poikapuoli ja vaimon biologinen lapsi, niin no tavallaan ymmärrän sen, että hän pitää niin ku lapsensa puolta, eli häntä ois täytynyt elättää vaikka hän oli aikuinen ihminen. Hän asu vuokra-asunnossa, joka me hänelle puuhattiin, ku hän oli niin alotekyvytön. Hän ei halunnu niin, ku lähtee mihinkää työharjoittelua, ei mielenterveystoimistoon asiakkaaks, ei mihinkään. Hän odotti vaan, että hänelle hoidetaan meidän toimesta ruoka kotiin ja tupakat ja annetaan vaan rahaa, jos sattuu vähän janottaa tai jotain. Sillon vielä, ku asu kotona, ni se

käyttäyty hyvin uhkaavasti. Se mitä oli lääkehumalassaan, niin keskellä yötä vaan alko veitten kanssa heilumaan ja uhkailemaan ja pyytää ”rahaa äkkiä ja tänne”. Ja aamulla mun piti lähteä töihin...Kaikkea on nähty ja koettu.

No, sen avioliiton jälkeen tuli ihan inhoreaktio sitä kännäämistä kohtaan. Mä en oo sitä niin, ku ite harrastanut ja en oo oikeen voinut sitä itekään sietää. Ja nyt tässä vuokrasuhteessa sit taas se tuli kuvioon mukaan. Eli sieltä sitten ne yövalvomiset taas tulee. Minä en siihen bakkanaaliin edelleenkaan ota osaa. Mulla on jo ne terveydellisetkin syyt, niin ei kestä. Toistaaltaan ei jaksu kuunnella sen toisenkaan ördäämistä ja niin edelleen.

Elämä kantaa. Niin kun sanon, aina kun tulee synkkiä pilviä taivaalle, niin sit on helppo ajatella, et no onko tunnelin päästä säästösyistä valoja sammutettu. Mutta, ei siinä auta muuta kuin yrittää.

Mä muutin tänne viimevuoden keväällä. Olin silloin eri kaupungissa töissä ja silloin mulla oli työsuhdeasunto. Sen jälkeen tuli terveydellisiä ongelmia yövuorossa. Sen lisäksi tuli tyrä, joka vaati leikkaushoitoa. Siinä vaiheessa silloinen esimies tuumasi, että nyt on ehkä parempi määräaikasentyösopimuksen aikana lopettaa työsuhde ja mennä esimerkiksi keikkalaislistalle tekemään töitä. No, sithän sitä piti siitä työsuhdeasunnosta muuttaa muualle. Siinä vaiheessa vasta paljastu, että mä olin maksanut vuokraa aikasempaan työsuhdeasuntoon. He kerto, et mitä mun palkasta on aikasemmin peritty, niin kohdistu nyt sinne, kun mulla oli silloin jäänyt maksamatta vuokria. Mulla ei ollut mitää millä todistaa, vaikka mä tiesin, että mä siinä aikasemmassa asunnossa maksoin vuokraa. Eli heidän kirjanpitovirheensä vuoksi, jota he ei myönnä vaan väittää oikeutetuksi, mulla syntyi sitten siitä asunnosta kolmetuhatta euroa vuokravelkaa. Ulosottovelkaa mulla on nyt aktiivisena noin viistuhatta euroa ja se kolmetuhatta kaatuu vielä siihen päälle. Eli ei oo enää kauheen pitkä maaliin velattomaks. Tää nykyinen työsuhde on tän vuoden loppuun voimassa ja todennäköisesti jatkuu vielä sen jälkeenkin, jos saan tän elämän tästä rai-teilleen.”

7 Päihteet yksi yleisin syy asunnottomuuteen

Haastatteluiden tulokset on avattu tässä sekä edellisessä luvussa (luvut 6 ja 7). Tässä luvussa tulokset on jaoteltu analyysissa syntyneiden luokitusten pohjalta. Otsikot ovat

nimetty yläluokkien mukaisesti. Tulosten esittelyssä on käytetty suoria lainauksia haastatteluista, sillä halusin tuoda mahdollisimman hyvin ja selkeästi esille haastateltavien tarinat. Analyysin tärkeimpänä tehtävänä oli löytää vastaukset tutkimuskysymyksiin.

Haastateltavat kertoivat, että päihdeongelmat olivat yksi suurimmista tekijöistä asunnon menettämisen sekä asunnottomuuteen. Päihteiden käytön seurauksena usealle tuli vaikeuksia huolehtia muun muassa vuokrien maksusta sekä yleisistä järjestyssäännöistä, joihin vuokra-asumisessa veloitettiin. Asunnossa päihtyneenä eläminen aiheutti usein naapureita häiritsevää meteliä, mikä johti oman asunnon menettämiseen. Usealla haastateltavalla oli ollut sama taustasy syy useamman kerran asunnottomaksi joutumisessa.

”Viikonloppusin meno aina räjähti käsiin, ku eihän kellään muulla sen ikäluokan tyyppillä ollut omaa kämppää ne tuli sit niinku sinne. Ei ollut aikuisia kattomassa perään, sai tulla sisään, ei poliisit sinne tullu. Ainut siinä oli se ku en mä ite pystyny kontrolloimaan tilannetta. Saatoin sanoo parille luokkakaverille et päästää pari tyyppiä sisään, mut sit ku ite meni sinne niin kämppää ihan täynnä jengii ja paikat paskana.”

Useat haastateltavat olivat aloittaneet päihteiden käytön jo alaikäisenä, nuorena teininä. Riippuvuus päihteistä loi jo silloin pakottavaan tarpeen käyttää niitä. Oli monia syitä siihen, mikä oli ajanut haastateltavat päihteiden käytön maailmaa.

”13-vuotiaana aloin vetää pilvee, jos miettii et onhan sitä aika monta vuotta tullut vedettyä vaikka mitä. Sillo ei mennyt kauaa, ku siirryin vahvempiin. Sitten vedettiin essoja ja piriä ja mitä kiinni saatiin. Niit tuli vaan aina vastaan ja sit niitä vaan testailtiin.”

”Sit mä löysinkin huumeet. Olin alle 18-vuotta, kun aloin dokaa ja polttaa pilvee.”

Muutamit heistä olivat kokeneet kouluaikana koulukiusaamista, joka oli ajanut ihmisen masentuneeseen tilaan. Tämä oli lopulta johtanut päihteiden käyttöön, jotta saisi omalle olotilalleen helpotusta. Elämän näköalattomuus ja merkityksettömyyden tunne helpottui päihteiden käytön avulla.

"Päihteet tuli kuvioihin, kun olin yläasteella. Muo kiusattiin koulussa ja en ollu suosittu. Sen otin sit takas, ku murrosikä tuli. Kävin paljon konemusabi-leissä ja siellä sit opin käyttää kamaa. Sitä elämää oli joku kuus vuotta, aika hurjaa menoo."

"Kaikki alko menee vähän huonosti, ku olin lukion vikalla. Aloin bilettää enemmän ja polttaa pilvee. Siitä sit pikkuhiljaa tuli kaikki muutki huumeet kuvioihin."

"Mun päivät vaan lähinnä koostui siitä, että vedettiin kamaa kavereitten kanssa."

Neljällä haastateltavalla oli myös ylisukupolvisuutta päihteiden käytössä. Päihdemaailma oli heille tuttu sosiaalinen ympäristö, johon oli synnytty ja kasvettu aikuiseksi asti. Päihdemaailmassa elämistä oli helppoa ja luonnollista jatkaa myös aikuisiässäkin. Siitä pois pääseminen on ollut monelle erittäin haasteellista. Joskus on ollut selvempiä hetkiä ja pyrkimystä erilaiseen sosiaaliseen ympäristöön. Jos on ollut jaksoja niin sanotusti kuivilla pysymisessä, niin retkahduksia on syntynyt helposti, kun vanha päihdemaailma on tuntunut tutulta ja turvalliselta kaikesta kurjuudesta huolimatta.

"Mun omat vanhemmat oli täysin deeguja, ne ei pitänyt ikinä huolta meistä lapsista. Niille oli tärkeintä alkoholi."

"Meidän perheessä ei oo koskaan autettu ketään, saatikka mä olisin saanu vanhemmilta apua. Ei kuulu meidän toimintatapoihin. Mun äiti on sitä mieltä, että musta ei oo kenellekään heistä mitään hyötyä eikä musta oo mihinkään."

Ne haastateltavat, joilla ei ollut ylisukupolvisuutta päihteiden käytössä olivat aloittaneet päihteiden käytön murrosiän kynnyksellä. Nämä haastateltavat olivat ajautuneet yläasteella kaveriporukoihin, joissa oli päihteiden käyttöä. Monet heistä kokivat, että olivat itse syyllisiä päihteidenkäyttöön ja siitä aiheutuneisiin tilanteisiin. Heillä ei ollut mitään syyllistäviä tunteita omaa perhettään kohtaan. Päihteiden käytön myötä oli muodostunut tietynlainen sosiaalinen ympäristö, joka oli niin sanotusti pitänyt haastateltavia kiinni näissä kaveriporukoissa.

”Mulla oli ihan normaali lapsuus. Mun vanhemmat on hyvin koulutettuja ja molemmat aina ollut hyvässä työssä. Mä oon sisarussarjan nuorin, meit on yhteensä kolme lasta. Se miks musta tuli tämmönen, niin johtuu ihan vaan musta ittestä. Olin aina lapsenakin sellainen, et mun teki mieli kokeilla rohkeesti kaikkee uutta.”

”Mul on ollu aina hyvä perheen tuki. Omat vanhemmat ja isovanhemmat on ollut hyviä ja kuskannu aina harrastuksii. Mun fajja on menestynyt aina töissä ja sil on ollu kaks eri firmaa. Ei se aina mee nii, et jos perhees on vanhemmat menestynyt, ni lapsetki menestyis.”

Kaikki ne haastateltavat, joilla on ollut päihteinä eri huumeet, ovat päässeet elämänsä aikana lopulta aloittamaan korvaushoidon. Joillakin korvaushoitoon pääseminen oli kestänyt vuosia. Korvaushoidon aloittaminen on toiminut suurimmalla osalla haastateltavista käännekohtana niin elämässä kuin asunnottomuudesta pois pääsyssä. Korvaushoidon alettua on saatu paremmin myös muita tukipalveluita päihdehoidon ja -kuntoutuksen lisäksi. Korvaushoidon aloittamisen jälkeen osa haastateltavista oli aloittanut tai jatkanut opintojaan tai päässyt mukaan kuntouttavaan työtoimintaan.

”Mun elämä muuttu, kun frendi tappo ittensä psykoosissa. Mä pääsin korvaushoitoon ja nyt mul on oma kämppä.”

”Oon ollut 12-vuotta korvaushoidossa ja nyt on ollu aika tasasta menoo.”

”Nyt mä oon metadoni hoidossa täl hetkellä, pari vuotta oon ollut siinä. Meni vuosi, et pääsin hoitoihin.”

Muutama oli päässyt korvaushoitoon vasta sitten, kun asiat olivat menneet jo paljon huonommin. Muutama haastateltavista oli joutunut vankilaan ja saaneet tuomion väkivalta- ja huumausainerikosten vuoksi.

”Mä oon ollut nyt 4-vuotta korvaushoidossa. Sitä ennen asiat oli tosi huonosti. Mun päivät vaan lähinnä koostui siitä, että vedettiin kamaa kavereitten kanssa. Sit mä jouduin muutamaan ikävään tilanteeseen mukaan, joka

johti mut linnaan istuu. Silloin, kun mä olin vankilassa, niin mä pääsin silloin aloittaa korvaushoidon. Siit lähtiin mun asiat on ollut vähän paremmin.”

Vankilaan joutuminen oli toiminut muutamien haastateltavien kohdalla käännekohtana päihteiden käytön vähenemisessä sekä asunnottomuudessa. Tuomion aikana oli saatu muun muassa psykoterapiaa ja päästy vihdoin päihdehoidon piiriin. Tuomion aikana aloitettu korvaushoito tuki hyvin päihhteettömyyttä, sillä vankilassa ollessa korvaushoitolaisille oli järjestetty säännöllisesti tarkat huumeeseulat virtsa- tai verikokeilla.

”Sit tuli yks naisystävä elämää, jolla oli myös päihdeongelma. Meil oli paljon riitoja ja mä pahoinpitelin sen pahasti pari kertaa. Kerran se olis voinut melkee kuolla. Mä sain tuomionkin ja kävin sinä aikana psykoterapiassa. Nyt aikuisiällä oon koittanut saada omaa elämää parempaa järjestykseen. Oon nyt päässyt työkokeiluunkin.”

Päihteiden käytön myötä monille haastateltavista ilmeni muita fyysisiä terveysongelmia. Etenkin suonien sisäisten huumeiden käytön yhteydessä oli tullut muutamalle C-hepatiitti. He olivat päässeet vasta korvaushoidon aloitettua interferonihoitoon. Eräällä haastateltavalla meni aluksi täysin motivaatio päihhteettömään elämään, kun sai tiedon C-hepatiitistaan. Hänellä alkoi sairastumisen alussa niin sanotusti isompi alamäki, joka johti lopulta asunnottomuuteen ja vankilaan.

”Sit selvis et mul on C-hepatiitti, vaik mä en ollu ees käyttänyt ikinä kunnolla suonensisäsii. Siin meni raja, et helvetti, jos on hepatiitti, niin miks mä en käyttäys myös suonensisäsii. Sit mä aloin räpsii vähän kaikkee hihaan.”

Terveysongelmat olivat myös haasteena työnteolle ja osan kohdalla se johti krooniseen rahapulaan. Eräs haastateltavista oli koko ajan ollut töissä matalapalkkaisilla aloilla. Kun terveysongelmia ilmeni enemmän, niin hänelle tuli vaikeuksia maksaa vuokraansa. Tämä johti hänen kohdallaan asunnottomuuteen.

”Oon töissä siivoojana ja teen jaksotyötä. Onneksi yövuorot ovat jäänyt nyt pois. Mulla on diabetes, korkeaverenpaine ja suolistosairaus, niin ei oikeen yövuoroja jaksa... Oon ollut asunnoton tavallaan vuoden alusta asti. Oon alivuokralaisena asunnossa, jossa vuokranantaja asuu itse. Tämä tapahtui

siksi, että ku Kelan mielestä mulla oli kyysikymmentä euroa liikaa asumismenoja, kun asuin kaupungin vuokra-asunnossa. Koin, että he niin ku painosti, kun ne laitto mulle toimeentulotukeen aleneman. Mulla menee palkasta 1/3 osaa bruttotuloista, eli käteen jäävä osa on sillälailla niin millä mä joudun hakee sitä toimeentulotukee.”

Keskeisenä asiana nousi esille, että päihteiden käyttö toi monille muitakin kuin terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia. Päihteiden käytön lisääntyessä katosi opiskelu- ja työmotivaatio sekä läheiset ihmissuhteet kärsivät. Haastateltavilla oli kaikilla avo- tai avioeroja. Opiskelut oli keskeytetty ja yhdeltä oli jopa peruskoulu jäänyt täysin kesken. Suurin osa haastateltavista oli aloittanut toisen asteen opinnot, mutta ne olivat keskeytyneet lähinnä päihteiden käytön vuoksi. Haastateltavilla kokonaisvaltainen terveys- ja hyvinvointi olivat horjuneet useasti.

”Sit tuli ero ja alko maistuu viina ihan älyttömästi. Sit alko maistuu taas kaikki muukin. Sit se elämä meni taas semmoseen rappioelämään. Työpaikat ja kaikki lähti, oli taas helppo löytää ittensä semmosesta elämästä.”

”Kaikki alko menee vähän huonosti, ku olin lukion vikalla. Aloin bilettää enemmän ja polttaa pilvee. Siitä sit pikkuhiljaa tuli kaikki muutki huumeet kuvioihin. Lukio jäi kesken. Kyl mä välillä pystyin skarppaa ja olla töissä jotain pätkii. En mä koskaan oo mitään ammattii saanut. Lukio on edelleen kesken. Siitä on nyt jo seitsemäntoista vuotta aikaa, ku lopetin sen.”

7.1 Mielenterveysongelmat yksi asunnottomuuden syistä

Mielenterveysongelmia oli monella haastateltavalla. On vaikea sanoa kaikkien haastateltavien kohdalla, että kumpi ongelma on ollut ensin. Osalla haastateltavista oli ollut pidempiaikaista masennusta jo nuoruudessa asti, esimerkiksi koulukiusaamisen kohteeksi joutumisen johdosta. Osa haastateltavista kertoo alkaneensa kärsiä enemmän mielenterveysongelmista vasta päihteiden käytön aloituksen jälkeen. Osalla oli puhjennut mielenterveyshäiriöt, kun taustalla oli ollut traumaattisia kokemuksia. Traumaattisia kokemuksia haastateltavilla oli muun muassa lapsena sekä aikuisena koettu perheväkivalta, raiskauksien uhriksi joutuminen ja ystävien tai läheisten kuolemat. Muita mielenterveysongelmia, joista haastateltavat kärsivät olivat muun muassa kaksisuuntainen mielialahäiriö ja ahdistuneisuushäiriö.

”Sairastuin töissä, enkä mä tiennyt mikä mua vaivaa eikä työterveyslääkäri pystynyt sitä tietämään. Mulle aloitettiin masennuslääkitys, joka vei mut niin huonoon kuntoon et siitä ei ollut mitään hyötyä, vaikka kuutta eri lääkettä kokeiltiin. No, sit selvis et se on se uniapnea. Keskivaikee masennus myös diagnosoitu, mut mä en kyl usko siihen.”

Mielenterveysongelmien ollessa huonossa hoitotasapainossa ja avun ulottumattomissa, muutamit haastateltavat olivat joutuneet asunnottomaksi, kun eivät olleet kyenneet selviytymään arkisista askareista, kuten laskujen maksusta. Laskut olivat lopulta päättyneet perittäväksi, mikä oli johtanut velkakierteeseen sekä asunnon menettämiseen.

”Sillon, kun masennus oli pahana, niin mä en saanut maksettua laskuja. Silloin jouduin asunnottomaksi hetkeks. Olin asunnoton joku pari kuukautta ennen ku sain uuden kämpän. Muo autettiin täällä saamaan asiat kuntoon ja sitä kautta sit sain sen uuden kämpänkin.”

7.2 Monen toiveena saada ja säilyttää oma asunto

Lähes kaikilla haastateltavilla oli useita eri pituisia jaksoja asunnottomana. Asunnottomuuden kestot vaihtelivat kolmesta kuukaudesta kuuteen vuoteen. Useat haastateltavat olivat yöpyneet asunnottomana ollessaan tutkimuspaikkakunnan ensisuojaissa. Osa oli majoittunut ystävien luona ja osa vanhempien sohvalle. Kaikilla oli aina toive omasta asunnosta asunnottomana ollessaan. Monelle haastateltavalle oli asunnon saamisen käännekohtana se, että oli hakeuduttu korvaushoidon piiriin ja otettu vastaan päiväkeskuksen matalan kynnyksen palveluohjausta. Monelle asunnottomalle järjestyi päiväkeskuksen kautta oma asunto. Oma asunto merkitsi monelle uutta elämän alkua ja toivoa paremmasta huomisesta.

”Mä ja mun poikaystävä käytiin usein täällä päiväkeskuksessa sillon, kun nukuttiin essulla yöt. Sitä kautta me se kämppäki saatiin. Nyt mä oon ollut korvaushoidossa pari vuotta. Aina välillä oon retkahtanut enemmän ja joutunut katkolle.”

”Sillon, kun masennus oli pahana, niin mä en saanut maksettua laskuja. Silloin jouduin asunnottomaksi hetkeks. Olin asunnoton joku pari kuukautta ennen ku sain uuden kämpän. Muo autettiin täällä saamaan asiat kuntoon ja sitä kautta sit sain sen uuden kämpänkin.”

Oikeastaan kenellekään haastateltavista ei ollut itsestään selvää, että oman asunnon saa pidettyä itsellään aina. Monikin heistä tiedosti ja tunnisti omat heikkoutensa ja sen, milloin asunnon voi uudelleen menettää. Muutama haastateltava oli haastatteluhetkellä siinä tilanteessa, että he olivat vaarassa menettää asuntonsa, joka heillä molemmilla oli ollut noin vuoden verran. Heille oli ehtinyt kerääntyä vuokravelkaa usean kuukauden ajalta, ja he olivat saaneet useita huomautuksia häiriökäyttäytymisestä. Molemmilla oli myös useita retkahduksia korvaushoidosta huolimatta.

8 Päihderiippuvaisen asunnottoman tyyppitarinoita

Haastattelut olen kirjoittanut sellaisenaan auki aiemmin kappaleeseen 6. Haastatteluissa syntyneiden tarinoiden ja kappaleessa 7 tehdyn sisällönanalyysin pohjalta päädyin muodostamaan vielä kolme eri uutta tyyppitarinaa. Näissä tyyppitarinoissa yhdistyy eri haastatteluissa esiin tulleet tarinat. Tyyppitarinoita kirjoittaessa olen käyttänyt apuna kertomuksen rakenteen analyysia, joka on kappaleessa 5.4 kuviona 6.

8.1 Matti ylisukupolvinen päihteiden käyttäjä

Matti on äitinsä esikoinen ja isänsä viides lapsi. Hän on syntynyt Uudellamallalla 1960-luvulla ja asunut lapsuutensa vuokratkolmiossa. Matin vanhemmat olivat molemmat lähes aina työttömiä ja heille maistui usein viina. Viikonloppuisin, ja viikollakin, Matin vanhemmat juhlivat kotona aamusta iltaan kavereidensa kanssa. Välillä juhlat muuttuivat turhan pelottaviksi Matille. Lapsuus oli turvatonta ja perheessä esiintyi myös perheväkivaltaa. Sosiaalitoimesta perhe sai apua ja tukea, mutta se ei poistanut täysin perheen ongelmia. Matti oli välillä sijoitettuna, mutta lopulta hänet aina palautettiin kotiin.

Matti oli ala-asteella hiljainen, ujo ja levoton. Häntä kiusattiin koulussa paljon, sillä hän oli usein likaisissa ja rikkinäisissä vaatteissa. Yläasteelle mentäessä Matilla alkoi murrosikä ja hän alkoi kapinoida kaikkea. Yläasteella hän sai uusia kavereita ja haki heidän hyväksyntäänsä alkamalla tupakoimaan. Pikkuhiljaa astui kuvioihin myös alkoholi ja huumeet. Bileitä oli kavereiden kesken lähes joka päivä. Yläaste jäi kesken, sillä bilettäminen hallitsi koko elämää.

Matti alkoi itse kasvattamaan kannabista ja myi sitä muille. Kovempia huumeita käytettiin myös kaveriporukassa ja väkivaltaiset teot lisääntyivät. Kerran yksi tappelunujakka äityi

niin rajuksi, että toinen osapuoli menehtyi siinä. Matti tuomittiin taposta vankilaan. Vankilassa ollessaan Matti pääsi aloittamaan korvaushoidon ja pääsi myös terapiaan käsittelemään traumaansa. Ennen vankilaan joutumista Matti oli muutaman vuoden asunnottomana. Asunnottomana ollessaan hän majaili ystäviensä luona sekä ensisuojaissa.

Matti ei tunne katkeruutta elämänsä aikana tapahtuneista asioista. Hän tuntee lähinnä surua siitä, miten asiat ovat joskus menneet. Vankilassa käyty terapiajakso toi toivon pilkahduksen elämään. Vankilassa ollessaan hänellä oli aikaa pysähtyä ja miettiä tapahtuneita asioita eri tavalla kuin siviilissä. Matti sai opiskeltua tuomion aikana peruskoulun loppuun ja aloitti myös ammatilliset opinnot.

8.2 Pekka ”hyvän perheen” kasvatti

Pekka syntyi perheeseen, jossa molemmat vanhemmat olivat hartaasti toivoneet pitkään lasta. Pekan vanhemmat olivat akateemisesti koulutettuja. Vanhemmat tekivät paljon töitä, mutta siitä huolimatta heillä vietettiin myös perheen kesken aikaa, etenkin lomilla. Lomilla tehtiin matkoja ulkomaille ja harrastettiin koko perheen kanssa purjehdusta. Perhe oli erittäin aktiivinen ja heillä oli paljon harrastuksia. Pekka kuvaileekin perhettään aivan tavalliseksi suomalaiseksi perheeksi.

Pekka oli erittäin lahjakas lapsi ja vanhempiensa silmäterä. Hän sai ala-asteella hyviä arvosanoja koulussa. Tämä herätti luokalla muutamassa oppilaassa kateutta ja he alkoivat kiusaamaan Pekkaa. Kiusaajat olivat välillä myös väkivaltaisia Pekkaa kohtaan. Pekka ei uskaltanut juurikaan puhua kenellekään koulukiusaamisesta. Yläasteelle mentäessä Pekalla meni koulussa aluksi hyvin. Mutta, koulukiusaaminen jatkui sielläkin. Pekka masentui ja alkoi oirehtia myös fyysisesti. Vanhemmat ajattelivat, että vetäytynyt käytös johtui murrosiästä. Pekka alkoi lintsaamaan koulusta yläasteen lopussa. Hän sai siitä huolimatta peruskoulun päätökseen melko hyvin arvosanoin ja pääsi lukioon.

Pekka muutti uudelle paikkakunnalle asumaan yksin, kun aloitti lukion. Lukiossa Pekka sai uusia kavereita. Uusien kavereiden kanssa oli viikonloppuisin usein juhlia, jossa nautittiin kaikkia mahdollisia päihteitä. Pekka koki uudessa kaveriporukassa vihdoin kuuluvansa johonkin ryhmään ja hänen mielialansa koheni päihteitä käyttäessä. Siitä alkoikin usean vuoden päihteiden käytön kierre. Krapulassa ollessaan Pekan masennusoireet aina palasivat.

Pekka menetti opiskeluasuntonsa railakkaan juhlimisen ja maksamattomien laskujen vuoksi. Asunnottomana ollessaan Pekka majaili kavereiden luona. Lukion terveydenhoitajalla käydessään Pekka avautui ongelmistaan, jonka jälkeen vyyhti alkoi purkautumaan. Pekka alkoi käydä säännöllisesti koulupsykologin luona ja kävi myös muutaman kerran psykiatrinkin vastaanotolla. Hänelle aloitettiin masennuslääkitys ja sen rinnalle psykoterapia. Nyt Pekka on ollut vuosia päihteettömänä, ja hän on kuntoutunut hiljalleen siihen kuntoon, että toivoo aloittavansa pian jotkin ammatilliset opinnot, kunnes on saatanut ensin lukion loppuun.

8.3 Liisa laitosnuori

Liisa on syntynyt keskiluokkaiseen perheeseen. Vanhemmat erosivat Liisan ollessa ala-asteikäinen. Liisalla oli paljon haasteita koulussa sekä kotona. Liisalla oli jo lapsesta asti havaittavissa neuropsykiatrisia haasteita, joihin hän ei saanut tarvittavaa tukea sekä kuntoutusta, sillä kaikki pitivät Liisaa niin sanotusti vain haastavana ja häirikkönä. Moni perheen ulkopuolinen aikuinen piti Liisan käytöstä lähinnä vain vanhempien erosta johtuvana oireiluna. Ala-asteen loppupuolet tuli jo ensimmäisiä päihdekokeiluja. Päihteiden käyttö lisääntyi yläasteella. Liisa oli sijoitettuna lopulta 6 vuotta. Nuoren lakisääteinen jälkihuolto ei toteutunut suunnitelmien mukaan, sillä hän ajautui takaisin samankaltaiseen sosiaaliseen verkostoon, jossa oli jo aiemmin ollut ennen sijoitustaan.

Aikuistuttuaan Liisa on jatkanut päihteiden käyttöä ja ollut useita kertoja asunnottomana eri pituisina ajanjaksoina. Liisa on päässyt aloittamaan korvaushoidon muutama vuosi sitten. Korvaushoidon rinnalla on koko ajan ollut oheiskäyttöä. Päihdekatkolla on useampia hoitojaksoja, mutta ne ovat kaikki aina keskeytyneet siihen, kun Liisa on halunnut kesken hoitojakson poistua katkolta.

9 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Kvalitatiivinen tutkimus on luotettava, kun tutkimuksen kohde ja tulkittu materiaali sopivat yhteen. Tutkija itse ja hänen oma rehellisyytensä on yksi luotettavuuden kriteereistä.

Kysymystä narratiivisen tutkimuksen luotettavuudesta on lähestyttävä myös näkökulmasta, että narratiivinen tutkimus perustuu tulkinnalliseen sekä konstruktiviseen lähestymistapaan. Perinteisesti tutkimuksissa ovat tärkeitä validiteetin ja reliabiliteetin käsit-

teet, joilla voidaan mitata eri mittareiden avulla tutkimuksen luotettavuutta. Kerronnallisen tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on ratkaisevassa asemassa ymmärtää narratiivisuuden taustalla oleva filosofia. (Valli & Aaltola 2015: 150, 163.)

Omat haasteensa toi opinnäytetyön luotettavuutta pohtiessa se, että narratiivinen lähestymistapa ei ole yhtenäinen teoreettismetodologinen suuntaus. Narratiivinen lähestymistapa on ennemminkin tieteiden välinen keskusteluverkosto ja sitä yhdistää tarinan käsite, missä voi myös itse tarinan käsitteen ymmärtää eri yhteyksissä eri tavalla. Tieteellisen tutkimuksen lähestymistapana narratiivisuuden hahmottamista vaikeuttaa metodikirjallisuuden osittainen ristiriitaisuus. (Kaasila ym. 2008: 110.)

Pyysin haastateltavilta allekirjoitukset suostumuslomakseen (liite 2, anonymiteetin turvaamiseksi liitettävä ei julkaista) ennen haastatteluiden toteuttamista. Ennen haastattelujen toteutusta esitin myös tutkimuksen tarkoituksen (liite 1, anonymiteetin turvaamiseksi liitettävä ei julkaista) sekä vaiheet haastateltaville. Haastattelujen materiaalit sekä äänitykset olivat vain minun käytössäni ja tuhosin ne opinnäytetyön valmistuessa ja tämän tein myös selväksi haastateltaville. Annoin myös yhteystietoni haastateltaville jatkokysymyksiä varten sekä mahdollisuuden lukea opinnäytetyöni ennen sen julkaisemista. Haastateltavilla oli loppuun asti oikeus perua antamansa haastattelun käyttöoikeus.

Rajasin potentiaalisista haastateltavista pois ne henkilöt, jotka olivat syvemmissä päihetyksissä. He eivät olleet aikaan ja paikkaan orientoituneita. Mielestäni olisi ollut eettiset väärin yrittää heitä haastatella.

Itse haastattelutilanteissa pyrin pitämään haastatteluiden aikana tunnelmaa avoimena ja dialogisena. Olin tilanteissa mahdollisimman helposti lähestyttävä ja pyrin antamaan itsestäni luotettavan kuvan, jotta tilanne sekä tunnelma olisi mahdollisimman helppo ja luonteva haastateltavalle. Sopivalla tunnelman luomisella haastattelutilanteet pysyivät niin sanotusti rentoina ja haastateltavat kertoivat elämästään ja asunnottomuudestaan kattavasti.

Poistin haastatteluista kaikki tarkat tunnistetiedot, kuten nimet ja kaupungit. Terveydelliset diagnoosit ja ammatit eivät ole kohdennettavissa. Pyrin siihen, että haastateltavien anonymiteetti säilyisi koko opinnäytetyön prosessin ajan. Tulosten esille tuomisessa

vaadittiin jatkuvaa eettistä harkintaa, sillä monessakin haastattelussa ilmeni arkaluonteisia asioita. Koin, että suorat lainaukset haastatteluista oli keskeinen osa opinnäytetyön analyysin tekemistä, ne selvensivät myös tutkimuksen tuloksia.

Tein opinnäytetyön loppuvaiheessa päätelmän, että opinnäytetyö on siirrettävissä. Kun puhutaan siirrettävyydestä kriteerinä, niin se tarkoittaa tutkimuksen tulosten siirrettävyyttä muihin vastaaviin tilanteisiin. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että tutkimuksen tekijä antaa riittävästi kuvailevaa tietoa tutkimukseen osallistujista sekä ympäristöstä, jonka perusteella lukija voi itse arvioida tulosten siirrettävyyttä. (Kylmä & Juvakka 2012: 128–129.)

Toin opinnäytetyössä esille selkeästi työskentelyprosessin eri vaiheet sekä sen menetelmät. Etsin useammasta luotettavasta lähteestä tietoa opinnäytetyöhön ja tein niistä asialliset lähdeviittaukset.

10 Pohdinta

Pohdinnassa peilataan päätuloksia aiempaa tutkimustietoa vasten. Mitä tämä opinnäytetyö toi uutta? Mitä tämä opinnäytetyö toisti? Minkälaista tutkimusta tulisi vielä jatkossa tehdä?

Kuka tahansa meistä voi joutua joskus asunnottomaksi. Riski kasvaa asunnottomaksi jäämisessä pienituloisilla, päihde- ja mielenterveysongelmaisilla sekä maahanmuuttaja-taustaisilla. Korkea vuokra jo itsestään voi johtaa siihen, että joka kuukausi jää osa vuok-rasta maksamatta, mikä lopulta voi johtaa asunnon ja luottotietojen menettämiseen. Asunnon menettämiseen voi johtaa myös erilaiset äkilliset kriisit, kuten avio- tai avoero, sairastuminen, työttömäksi jääminen ja puolison menettäminen kuoleman vuoksi. Kriisi-tilanteissa etenkin pienituloisilla on niin sanottu pelivara liian pieni, kun säästöjä ei ole kertynyt ja kaikki rahat menevät jokapäiväiseen elämiseen.

Pitkäaikaisasunnottomuuden poistaminen vaatisi useamman eri tahon toimia yhtäaika- sesti. Tulisi olla asunnottomuuden ennaltaehkäisyä, toimenpiteitä yleisessä asuntopoli- tiikassa sekä kohdennettuja toimenpiteitä pitkäaikaisasunnottomuuden poistamiseksi. Tässä taustalla tulisi olla myös joustavat ja toimivat päihdehuollon tukipalvelut. Itse koen, että sosiaali- ja terveystieteiden ennaltaehkäiseviin ja hoitaviin palveluihin tulisi panostaa

entistä enemmän. Mielestäni tulisi myös pohtia enemmän, että olisiko jossakin kohtaa myös tarpeen tehdä lakiuudistuksia esimerkiksi pakkohoitoon ohjaamisen suhteen.

Tällä hetkellä on onneksi sosiaali- ja terveysministeriön politiikkaohjelman strategisena kärkenä syrjäytymisen ehkäiseminen ja hoito. Kuudessa isoimmassa kunnassa on ollut myös käynnissä Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn kuntastrategiat-hanke eli AKU-hanke (2016–2019). Hankeen tavoitteena oli rakentaa ennaltaehkäisevät asunnottomuusstrategiat kuuteen kaupunkiin, Espooseen, Jyväskylään, Kuopioon, Lahteen, Tampereelle ja Vantaalle. Hankkeessa luotiin ja vahvistettiin myös kokemusasiantuntijoiden sekä asiakasosallistumisen rakenteita ja kokeiltiin uusia erilaisia asunnottomuustyön toimintatapoja. (Karppinen 2018.) Vuonna 2018 tutkimuspaikkakunta oli muiden KUUMA-kuntien kanssa hyväksymässä yhteistyöasiakirjaa asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseksi valtion kanssa. KUUMA-kunnissa panostettiin etenkin erityisesti asumisneuvontatyön kehittämiseen. (Karppinen 2020.) Tutkimuspaikkakunnallakin on siis jo otettu askeleita eteenpäin asunnottomuuden ennaltaehkäisyssä. Paljon on silti vielä tehtävää sen eteen, että ongelma saadaan ratkaistua. Toivotaan, että lähitulevaisuudessa saataisiin parannuksia myös näiden heikommassa osassa olevien ihmisten palveluiden ja hoidon eteen.

Itse koen, että asunnottomuuden ennaltaehkäisyyn ei riitä pelkästään se, että ihmiselle järjestetään asunto. Sen lisäksi tulisi olla riittävät tukipalvelut, jotta onnistuu itsenäisessä asumisessa. Haastatteluja tehdessäni kävi ilmi, että haastateltavista suurin osa oli ollut useita kertoja asunnottomana. Suurin syy aina asunnottomaksi jäämiseksi oli päihde- ja mielenterveysongelmat sekä siitä aiheutuneet lieveilmiöt. Esimerkiksi velkaantuminen ja luottotietojen menetys saattavat estää vuokra-asunnon saamisen. Harvempi vuokrantaja haluaa antaa asuntoaan vuokralle velkaantuneelle. Päihde- ja mielenterveyskuntoutujilla on vaikeuksia saada nykyisestä palvelurakenteesta arkeen ja asumiseen riittävästi tukea.

On myös käynyt ilmi, että kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja ei ole tutkimuskunnassa riittävästi. Pienituloisten aikuisten asunnonsaantia on lisäksi vaikeuttanut toimeentulotuen sekä vuokratakuiden maksatuksen siirtyminen Kelalle.

Useilla haastateltavilla oli ongelmat alkaneet jo lapsena sekä nuorena. Varhaisen tuen tärkeys olisi ollut näissä tilanteissa tarpeen. Osa haastateltavista oli lapsena ollut sijoitettuna laitoksiin. Joidenkin haastateltavien mukaan he eivät olleet saaneet riittävää tukea esimerkiksi päihteiden käytön lopettamiseen tai lapsuustrauemojen käsittelyyn.

Vaikka haastateltavien iät vaihtelivatkin 28–58-vuotiaiden välillä, niin olen erittäin huolissani tällä hetkellä, etenekin nuorten huono-osaisuudesta. Se näkyy tällä hetkellä nuorten aikuisten pahoinvointina ja syrjäytymisenä yhteiskunnassa. Huono-osaisuus, köyhyys, väkivaltaisuus, päihdeongelmat ja rikollisuus voivat siirtyä yli sukupolvien ketjuna vanhemmilta lapsille. Omilta vanhemmilta omaksutaan toimintamalleja, jotka vaikuttavat esimerkiksi nuorten koulutus- ja uravalintoihin. Näillä taasen on vaikutusta myöhempään toimeentuloon. Syrjäytyminen nuorilla voi johtua niin sanotusti sekä sisäisistä että ulkoisista syistä ja näin ollen he voivat nähdä itsensä negatiivisessa valossa. Nämä seikat voivat alkaa rajoittaa heidän omaa toimintaansa ja ongelmat saattavat kasvaa sekä kasaantua.

Aineiston hankkimisessa oli haasteita viimeisen vuoden aikana, sillä jatkuvasti muuttuvat COVID19-pandemia-ajan rajoitukset toivat haasteita päiväkeskuksen toiminnalle. Päiväkeskusta ei voinut pitää avoinna samalla tavoin kuin ennen. Oli rajoitettava kävijämäärää sekä usein pidettävä myös täysin ovia kiinni asiakkailta. Kylmä talvi toi myös omat haasteensa, koska asunnottomat eivät olleet samanlailla liikkeellä kuin lämpimällä säällä. Heidän tavoittamisensa oli nyt huomattavasti vaikeampaa kuin olin alun perin suunnitellut, sillä en voinut kohdata heitä totutulla tavalla päiväkeskuksen avoimissa ovissa. Onneksi kohderyhmä oli itselleni jo entuudestaan tuttua. Tämä helpotti minua opinnäytetyössä etenemisessä. Kohderyhmän tavoitin lopulta hyvin ja aineisto tuotti tutkimuskysymyksiin vastauksia. Koin tärkeäksi, että sain opinnäytetyössäni päihteitä käyttävien asunnottomien oman äänen kuuluviin.

Kappaleessa 4 läpi käydyt aiemmat tutkimukset konkretisoivat ja vahvistavat oman opinnäytetyöni tuloksia, vaikka laadullisen aineiston tuloksia ei voikaan yleistää. Esimerkiksi Kvistin pro gradu -tutkielmasta nousi esiin samoja taustatekijöitä kuin tässäkin opinnäytetyössä ja se myös vahvisti tämän tutkimuksen tuloksia.

Uskon, että opinnäytetyötäni voisi hyödyntää useammassakin eri tilanteessa. Tutkimuksen tuloksia voisi käyttää muun muassa tutkimuspaikkakunnan lisäksi myös muissa kunnissa, kehittäessä päihde- ja mielenterveystyötä sekä asuntopolitiikkaa. On tärkeää

myös tuoda esille kolmannen sektorin merkityksellisyys sosiaalipalvelujen tuottajana. Opinnäytetyöstä saisi varmasti kehitettyä lisää jatkotutkimuksia. Opinnäytetyötä voi jatkossa etenkin hyödyntää hankkeen kehittämisessä sekä haettaessa jatkorahoituksia päiväkeskuksen toiminnalle.

Oppimisprosessina opinnäytetyön työstäminen oli erittäin antoisaa ja mielenkiintoista. Opinnäytetyön tekeminen vaati paljon aikaa ja analysointia. Etenkin opettajan ja muiden oppilaiden kannustus auttoivat minua etenemään opinnäytetyössäni.

Erään haastateltavan sanat sopivat meille kaikille pohdittavaksi, kun vastaan tulee huonoja hetkiä: ”Elämä kantaa. Niin kun sanon, aina kun tulee synkkiä pilviä taivaalle, niin sit on helppo ajatella, et no onko tunnelin päästä säästösyistä valoja sammutettu. Mutta, ei siinä auta muuta kuin yrittää.”

11 Johtopäätökset ja yhteenveto

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää päihderiippuvaisten kokemuksia omasta asunnottomuudestaan ja sen käännekohdista. Sain opinnäytetyöni tuloksista vastaukset tutkimuskysymyksiin: Mitä päihderiippuvalaiset kertovat elämänsä aikana kokemastaan asunnottomuudesta ja sen käännekohdista? Kaikkien haastateltavien tarinoista kävi ilmi nämä seikat. Kaikki haastateltavat kertoivat hyvin avoimesti omasta asumisestaan ja asunnottomuudestaan sekä elämän isoimmista käännekohdista. Osa haastateltavista aloitti tarinan kertomisen jo lapsuudesta ja nuoruudesta asti. Kaikki haastateltavat kertoivat tarinaansa vähintään viimeisen kymmenen vuoden ajalta. Näissä tarinoissa luonnollisesti tuli ilmi kaikkien haastateltavien käännekohdat asunnottomuuteen liittyen. Käännekohtia asunnon menettämiseen oli muun muassa, vuokravelka, joka oli johtanut muun muassa päihde- ja mielenterveysongelmista, vankilaan joutuminen sekä avo- tai avioero.

Vaikka käännekohdat tarinoissa kaikilla oli melko dramaattisia, niin tarinat eivät silti päättyneet epätoivoisesti. Osalla siitä huolimatta on ollut useamman kerran niin sanotusti epätoivon kierre. Vaikka tällä hetkellä heillä olisikin asunto, niin asia ei ole välttämättä näin huomenna. Monilla haastateltavilla on ollut useita retkahduksia ja vaikeuksia sitoutua korvaushoitoon, joka tuo mukanaan paljon muita arjen haasteita, kuten että vuokrien maksaminen jää toissijaiseksi.

Lähes kaikilla haastateltavilla oli mielenterveys- ja päihdeongelmia. Ongelmat ja haasteet ovat olleet ylisukupolvisia. Näillä ongelmilla ja haasteilla on ollut suuri merkitys asunnottomaksi joutumiseen ja asunnottomuuteen. Ylipäänsä terveyteen liittyvät ongelmat ja haasteet olivat monimuotoisia. Ennaltaehkäisevää ja niin sanottua vastaan tulevaa tukea kaivattiin. Useat haastateltavat kokivat, että apua oli saatu liian hitaasti ja he olisivat esimerkiksi halunneet päästä aloittamaan korvaushoidon nopeammin.

Voisi sanoa, että päihde- ja mielenterveysongelmat kulkevat niin sanotusti käsikädessä, mistä muodostuu samankaltainen dilemma kuin ”Kumpi on ennen, muna vai kana?”. Päihde- ja mielenterveysongelmien vuoksi on vaikeuksia saada omaa asuntoa ja sitten, kun on oma asunto, niin sitä on vaikeuksia pitää se itsellään päihde- ja mielenterveysongelmien vuoksi. Toisaalta päihdeettömänä on vaikea elää, jos on asunnoton. On selvää, että pelkkä asunnottomuuden poistaminen sellaisenaan ei riitä, sillä myös sen liitännäisongelmat olisi huomioitava.

Opinnäytetyötä analysoidessa tuli hieman toiston tuntua, sillä halusin tehdä näkyväksi myös suurimman osan aineistosta. Tarinat, jotka syntyivät haastatteluiden yhteydessä, olivat mielestäni tärkeä elementti opinnäytetyössäni. Niiden pohjalta muodostin vielä kolme erillistä tyyppitarinaa, jotka tukivat osaltaan tutkimuskysymyksiin saatavia vastauksia.

Muiden aiempien tutkimusten valossa tarkasteltuna minun saamani vastaukset olivat lopulta hyvin yhteneviä. Asunnottomaksi jääminen ja asunnottomuus on monien eri tekijöiden summa. Muissa tutkimuksissa kävi ilmi, että taustalla vaikuttavia tekijöitä ja syitä asunnottomuuteen olivat muun muassa päihde- ja mielenterveysongelmat, arjen hallinnan vaikeudet, avo- tai avioero ja työttömyys. Liitteessä 4 on tarkempi listaus taustalla vaikuttavista tekijöistä ja syistä asunnottomuuteen. Nämä samaiset syyt asunnottomuuteen nousivat esiin myös minun opinnäytetyössäni.

Ei ole yksiselitteistä ongelmanratkaisukeinoa siihen, miten tulevaisuudessa asunnottomuuden ongelma sekä sen myötä tulleet lieveilmiöt ratkaistaan. On selvää, että resurssit sosiaali- ja terveystieteillä ovat riittämättömät. Rinnalle tulisi tehdä lakiuudistuksia muun muassa ihmisen pakkohoitoon saattamisen suhteen. Ihmisen itsemääräämisoikeus niin sanotusti kävelee monien lakipykäliden yli. Esimerkiksi ketään aikuista ei voi väkijonolla pitää katkolla hoidossa.

Tutkimustuloksia voidaan hyödyntää jatkossa mielenterveys- ja päihdetyön kehittämisessä päiväkeskushankkeessa. Päiväkeskushankkeelle kehittämis ehdotukseksi on mielenterveyden ja päihteettömyyden tukeminen matalalla kynnyksellä moniammatillisessa tiimissä. Moniammatilliseen tiimiin kuuluisi mielenterveys- ja päihdeongelmiin erikoistuneet psykoterapeutti, sosionomi, sairaanhoitaja ja ratkaisukeskeinen neuropsykiatrinenvalmentaja sekä tarvittaessa ostopalveluna päihdelääkäri tai psykiatri. Päiväkeskuksessa saisi jatkossakin ohjausta, tukea, vertaistukea, sisältöä päivään ja niin yksilövastaanotoilla kuin ryhmissäkin onnistumisen kokemuksia mielenterveysongelmiin, riippuvuussairauksiin ja sosiaalisiin haasteisiin. Jatkossa sairaanhoitaja pystyisi antamaan päihde- ja mielenterveyskuntoutukseen soveltuvaa NADA-korva-akupunktiota yksilöllisesti tai ryhmässä. Toimintaa tarvitaan tukemaan kuntalaisten hyvinvointia ja ennaltaehkäisemään syrjäytymistä. Liitteenä on 8 (anonymiteetin turvaamiseksi liitettä ei julkaista) on jatkotoiminnan tavoitteet ja tulokset luetteloituna. Jatkotutkimusidea päiväkeskushankkeelle voisi liittyä mielenterveyden- ja päihteettömyyden tuen toteutumiseen.

Vielä on pitkä matka edessä yhteiskunnalliseen ja sosiaaliseen tasa-arvoisuuteen niin tutkimuspaikkakunnalla, Suomessa kuin muualla maailmallakin.

Lähteet

A-klinikka 2020. <https://www.a-klinikka.fi/>. Luettu 10.2.2020.

Alppivuori, K. 2019. Asunnottomuuden kokeminen, avun saannin ja palvelujen kehittämisen tarve Espoossa.

Asunnottomat 2020. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus, ARA. 2021. file:///C:/Users/sinis/AppData/Local/Temp/Asunnottomat2020_ARAn-selvitys-2-2021_p1902.pdf. Luettu 21.2.2021.

Asunto ensin 2019. <https://asuntoensin.fi/ohjelma/asunnottomuuden-ennaltaehkaisyn-toimenpideohjelma-2016-2019/>. Luettu 30.11.2020.

Asunto ensin 2018. <https://asuntoensin.fi/tietoa/tilastoja/>. Luettu 7.1.2021

Asunto ensin 2018. <https://asuntoensin.fi/kansainvalista/>. Luettu 10.5.2021.

Erkkilä, E. 2010. Sosiaalityön käsikirja. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (Toim.) 2010. Helsinki: Tietosanoma oy. 272–275.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino Oy.

Finlex 2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731#L2>. Luettu 13.1.2021.

Finlex 2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1985/19850919>. Luettu 13.1.2021.

Heikkinen 2001, 121–122. Kokonaisuudesta Anita Saaranen-Kauppinen & Anna Puusniekka. 2006. KvaliMOT – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_6_4.html. Luettu 20.1.2021.

Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2010. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press Oy Yli-opistokustannus, HYY yhtiö.

Julin, Marita. Diak, YAMK opinnäytetyö 2018. Asunnottoman kokemus terveydestä. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/157498/Marita%20Julin%202018.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=4&zoom=auto,-158,684>. Luettu 9.1.2021.

Jyväskylän yliopisto 2015. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/laadullinen-tutkimus>. Luettu 30.11.2020.

Jyväskylän yliopisto 2015. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineiston-analyysimenetelmät/narratiivinen-analyysi>. Luettu 11.11.2020.

Kaakinen, J. 2013. Asunto ensin ja sitten. Teoksessa Hyväri, S. & Kainulainen, S. (toim.) 2013. Paikka asua ja elää? Näkökulmia asunnottomuuteen ja asumispalveluihin. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. 15–24.

Kaakinen, J., Törmä, S., Huotari, K., & Inkeroinen, T. 2003. Raha-automaattiyhdistyksen rahoittaman huumeiden vastaisen työn ja matalan kynnyksen palvelujen merkitys. Helsinki: RAY. RAY:n avustustoiminnan raportteja 10.

Kaasila, R., Rajala, R., Nurmi, K. (toim.) 2008. Tampere. Narratiivikirja: Menetelmiä ja esimerkkejä.

Karppinen, J. 2018. Asunto Ensin, Varmista asumisen turva! Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (AUNE) väliraportti. <https://asuntoensin.fi/assets/files/2018/06/AUNE-v%C3%A4liraportti-29.5.2018.pdf>. Luettu 6.5.2021.

Karppinen, J. 2020. Asunto Ensin, Varmista asumisen turva! Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (AUNE) loppuraportti. <https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/01/AUNE-ohjelman-loppuraportti-Karppinen-Kehitt%C3%A4misosuuskunta-Avainv%C3%A4ki.pdf>. Luettu 6.5.2021.

Karppinen, J. & Fredriksson, P. 2016. Ympäristöministeriö. Loppuraportti, Pitkäaikaisasunnottomuuden vähentämishjelma 2012–2015. PAAVO 2. https://asuntoensin.fi/assets/files/2016/09/Paavo_2_loppuraportti.pdf. Luettu 15.1.2021.

Karppinen, J. 2020. Kehittämisosuuskunta Avainmäki. Varmista asumisen turva! Asunnottomuuden ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman (AUNE) loppuraportti. <https://asuntoensin.fi/assets/files/2020/01/AUNE-ohjelman-loppuraportti-Karppinen-Kehitt%C3%A4misosuuskunta-Avainv%C3%A4ki.pdf>. Luettu 14.12.2021.

Kettunen, I. 2014. Asunto on perusoikeus. Talentia 5/2014. 12–15.

Kostiainen, E. & Laakso, S. 2012. Kaupunkitutkimus TA Oy. Vailla vakinaista asuntoa. Liikkuvuus asunnottomuuden ja asuntokannan välillä. http://www.kaupunkitutkimusta.fi/wp-content/uploads/2013/12/Vailla_vakinaista_asuntoa_Liikkuvuus_asunnottomuuden_ja_asuntokannan_va%CC%88lilla%CC%88.pdf. Luettu 21.2.2021.

Kuikka, U & Suoni, M. 2008. Asunnottomien ja toimijoiden kertomuksia ja tulkintoja asunnottomuudesta. Teoksessa Forssèn, K., Heinonen, J., Roivanen, I. & Ylinen, S. (toim.) 2008. Kohtaako sosiaalityö köyhyyden? Kuopio: Oy UNIPress ab. 223–246.

Kuuskoski, A-M. 2014. Turun yliopisto. ”Niit on vähän, kehen oikeesti pystyy luottamaan”. Haastattelututkimus päihdeongelmia ja pitkäaikaisasunnottomuutta kokeneiden nuorten aikuisten miesten sosiaalisista suhteista. https://tietopuu.a-klinikksaatio.fi/system/files/julkaisut/kuuskoski_anna-maija_pro_gradu_niit_on_vahan_kenen_oikeesti_pystyy_luottamaan.pdf. Luettu 10.1.2021.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2012. Laadullinen terveystutkimus. (1–2. p.). Edita.

Kristiina Alppivuori 2018. Koontia asunnottomuutta käsiteltävistä tutkimuksista, artikkeleista ja toimenpideohjelmista – julkaisujen sisältöä ja tuloksia. <https://asuntoensin.fi/assets/files/2018/10/ASUNNOTTOMUUSTUTKIMUSKOONTI-2018-Alppivuori.pdf>. 9.1.2020.

Kvist, P. 2020. Jyväskylän yliopisto. Kenellä on vastuu asunnottomuudesta? Tapaustutkimus oululaisesta asunnottomuudesta. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/69341/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202006013598.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 11.1.2021.

Manninen, M. & Tuori, T. 2005. A-klinikkasäätiön tuettu asuminen. Teoksessa Hynynen, R. (toim.) 2005. Asuntoja ja tukea asunnottomille. Arviointi tuetun asumisen toimintamalleista. Helsinki: Ympäristöministeriö. 9–26.

Nielsen S, Hjorthoj C, Erlangsen A, Nordentoft M. Psychiatric disorders and mortality among people in homeless shelters in Denmark: a nationwide register-based cohort study. *Lancet* 2011;377:2205–14.

Niittynen, M. 2012. Tampereen yliopisto. Asunnottomuuden polulta asumisen polulle. Narratiivinen näkökulma asunnottomuuden ja asumisen kokemuksiin. <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/83255/gradu05670.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu 7.1.2021.

Niittynen, M. 2012. Asunnottomuuden polulta asumisen polulle. Narratiivinen näkökulma asunnottomuuden ja asumisen kokemuksiin. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu –tutkielma. <http://www.asuntoensin.fi/files/1912/Niittynen2012.pdf>. 10.2.2020.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2017. Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2021. <https://stm.fi/asumisen-turvaaminen>. Luettu 13.1.2021.

Sotkanet 2021. <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/taulukko?indicator=s3YNt9atyLOuKABS-QA=®ion=szYMBwA=&year=sy5ztDbS0zUEAA==&gender=t>. Luettu 3.3.2021.

Suomen YK-liitto 2021. <https://www.ykliitto.fi/search/node?keys=asunnottomuus>. Luettu 10.5.2021.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Asumispalvelut päihdeongelmaisille. https://thl.fi/documents/10531/728886/refinement_pshp_raportti_261115.pdf/2363c1a6-9ffc-4549-952b-dd997fc994c6. 9.1.2020.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet.fi <https://sotkanet.fi/sotkanet/fi/kaavio?indicator=szavAgA=®ion=szYM-BwA=&year=sy5ztDbS0zUEAA==&gender=t&t=line>. Luettu 25.3.2021.

Toro P, Tompsett C, Lombardo S, Philippot P, Nachtergaeel H, Galand B, Schlienz N, Stammel N, Yabar Y, Blume M, MacKay L, Harvey K. Homelessness in Europe and the United States: A comparison of prevalence and public opinion. *J Soc Issues* 2007;63:505–524.

Tuomi, J. & Sarajärvi A., 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusyhtiö Tammi, Helsinki.

Tuomi, J. & Sarajärvi A., 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusyhtiö Tammi, Helsinki. 87–88.

Valtionneuvosto, 2021. <https://valtioneuvosto.fi/marinin-hallitus/hallitusohjelma/asunto-politiikka>. Luettu 16.1.2021.

VVA ry (Vailla vakinaista asuntoa ry), 2020. <https://vvary.fi/asunnottomuus>. Luettu 3.1.2021.

Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin.

Ympäristöministeriön raportteja 7/2011. Asunnottomuuden vähentämisen taloudelliset vaikutukset. https://asuntoensin.fi/assets/files/2016/10/YMra7_2011_Asunnottomuuden_vahentamisen_taloudelliset_vaikutukset.pdf. Luettu 11.1.2021.

Y-säätiö, 2021. <https://ysaatio.fi/asunnottomuus-suomessa>. Luettu 10.1.2021

